

**TURUN
YLIOPISTO**

***Levykäiset sinulle, rahulit meille – "se" on edelleen
pelin henki!***

Huumorin kielelliset keinot Levykauppa Äx:n blogissa

Ohto Airio

Pro gradu -tutkielma

Kieliasiantuntijuuden tutkinto-ohjelma, suomen kieli

Kieli- ja käännöstieteiden laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Toukokuu 2023

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Kieli- ja käännöstieteiden laitos / Humanistinen tiedekunta

AIRIO, OHTO: *Levykäiset sinulle, rahulit meille – "se" on edelleen pelin henki!* Huumorin kielelliset keinot Levykauppa Äx:n blogissa

Pro gradu -tutkielma, 66 s.

Suomen kieli ja suomalais-ugrilainen kielentutkimus, suomen kieli

Toukokuu 2023

Tässä tutkielmassa tarkastelen huumorin kielellisiä keinoja Levykauppa Äx:n blogissa. Tutkimusaineistokseni olen rajannut Levykauppa Äx:n blogin blogikirjoitukset vuodelta 2020. Niitä on yhteensä 59 kappaletta. Tutkimukseni kuuluu laadullisen aineistopohjaisen kielentutkimuksen alaan. Tutkimukseni teoreettisena pohjana käytän Arthur Asa Bergerin (2013) muotoilemaa luokittelujärjestelmää huumorin kielellisistä keinoista, joita on luokittelussa 15 kappaletta. Tarkastelen huumorin kielellisten keinojen ominaispiirteitä sekä huumorin muodostumista näiden avulla aineistossani. Tutkin aineistoni kielen tyyliä ja erittelen sille ominaisia, omaperäisiä kielenaineiksia, joilla huumoria muodostetaan. Lisäksi tarkastelen kolmea yleisintä huumoria selittävää teoriaa (inkongruenssiteoria, ylemmyysteoria ja huojuusteoria) ja pohdin teorioiden yhteensopivuutta kunkin huumorin kielellisen keinon ja tämän aineistoesiintymien piirteiden kanssa.

Tutkielmani tuloksena on, että Levykauppa Äx:n blogin kielellisellä tyylillä on suuri merkitys blogin huumorin muodostumisessa. Blogin tyyli on yhtenäistä kautta aineiston ja perustuu kielelliseen leikkelyyn sekä erilaisten ilmaisutyylien, kuten alatyylisyyden, vanhahtavan kielen ja puhekielen, yhdistelyyn. Blogin kieli on myös tyyliltään affektiivista. Levykauppa Äx:n blogin kielessä esiintyy monenlaisia omaperäisiä kielenaineiksia, kuten järjestelmällistä lainausmerkkien käyttöä epäkonventionaalisesti, uusien sanojen luomista johtamalla ja yhdistämällä sekä kielikuvien varioimista uusin tavoin. Näillä kaikilla omaperäisillä kielenaineiksilla muodostetaan huumoria.

Levykauppa Äx:n blogissa ei esiinny Bergerin luokittelun alaisia huumorin kielellisiä keinoja, jotka vaativat toteutuakseen henkilöiden välistä vuorovaikutusta tai juonellista tarinankerrontaa tai jotka ovat ominaispiirteiltään poliittisesti tai yhteiskunnallisesti kantaaottavia. Näitä keinoja on neljä kappaletta viidestätoista. Suurin osa huumorin kielellisistä keinoista siis esiintyy blogissa.

Huumorin teorioista inkongruenssiteorian näkemykset huumorin synnystä ja sen ominaisuuksista soveltuvat yhteen useamman Bergerin huumorin kielellisen keinon ja sen aineistoesiintymien ominaisuuksien kanssa kuin huojuusteoria ja ylemmyysteoria, mutta myös nämä kaksi jälkimmäistä huumorin teoriaa ovat tarkasteluni perusteella yhteensopivia huumorin kielellisten keinojen ominaisuuksien kanssa.

Asiasanat: tekstintutkimus, huumorintutkimus, stilistiikka, kielellinen leikkely, markkinointikieli

Sisällysluettelo

1	JOHDANTO	3
1.1	Tutkimuksen tausta ja tavoitteet	3
1.2	Tutkimusaineiston ja aikaisemman tutkimuksen esittely	5
1.3	Tutkimuskysymykset	7
2	TAUSTA, TEORIA JA MENETELMÄ	9
2.1	Huumori, vitsi ja koominen	9
2.2	Lähestymistapoja huumoriin	11
2.3	Huumori markkinoinnin kielessä	12
2.4	Huumorin teorioita	13
2.2.1	Ylemmyysteoria	14
3.2.2	Huojennusteoria	15
3.2.3	Inkongruenssiteoria	16
2.5	Huumorin kategoriat ja keinot	18
2.6	Laadullinen aineistopohjainen kielentutkimus	26
3	HUUMORIN KIELELLISET KEINOT LEVYKAUPPA ÄX:N BLOGISSA	28
3.1	Levykauppa Äx:n blogin kielellinen tyyli	29
3.2	Levykauppa Äx:n blogissa esiintyvät huumorin kielelliset keinot	32
3.2.1	Alluusio	32
3.2.2	Mahtipontisuus	33
3.2.3	Määrittely	35
3.2.4	Liioittelu	38
3.2.5	Lapsenomaisuus	39
3.2.6	Loukkaukset	41
3.2.7	Ironia	44
3.2.8	Liioiteltu kirjaimellisuus	46
3.2.9	Sanaleikit	48
3.2.10	Naurunalaiseksi tekeminen	49
3.2.11	Sarkasmi	50
3.3	Levykauppa Äx:n blogista puuttuvat huumorin kielelliset keinot	52
3.3.1	Vitsikkyys	52
3.3.2	Väärinymmärrys	53
3.3.3	Nokkela sanailu	53

3.3.4	Satiiri	53
4	PÄÄTELMÄT	55
	LÄHTEET	57
	Aineslähteet	57
	Lähdekirjallisuus	62

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tausta ja tavoitteet

Huumori on läsnä jokapäiväisessä kommunikaatiossamme, ja olemme jatkuvasti erilaisten huumoria sisältävien tekstien ympäröimänä. Kun ajattelemme käsitettä *teksti* laajan tekstikäsitteen mukaisesti, kaikki kirjallinen ja suullinen viestintämme, kuvat, äänet, videot sekä monet erilaiset median, viestinnän ja taiteen muodot ovat tekstejä. Tämän valtavan tekstimassan seassa esiintyy paljon huumoria, ja siksi on tärkeää ymmärtää sen olemusta, rakennetta, mekanismeja ja vaikutuksia. Vaikka huumori on keskeinen osa ihmisenä olemista ja toimimista, sen asema tieteellisessä tutkimuksessa on kuitenkin varsin marginaalinen. Huumoria paljon tutkinut kulttuurintutkija Seppo Knuutila (Zareff 2012) arvelee, että kenties tieteellinen tutkimuksen vakava luonne ja toisaalta huumorin hauska luonne ovat niin ristiriidassa keskenään, että harva tutkija tarttuu huumoriin tutkimuskohteena. Täten myös tieteellinen keskustelu huumorista jää vähäiseksi.

Työssäni kotoutumiskouluttajana olen kolmen vuoden ajan kohdannut ympäri maailmaa erilaisista kulttuuri-, kieli- ja koulutustaustoista olevia ihmisiä, joille olen opettanut suomen kieltä ja kulttuuria sekä yhteiskunta- ja työelämätaitoja. Työssäni olen ymmärtänyt huumorin merkityksen ihmisten yhdistäjänä, eräänlaisena universaalina kielenä ja kommunikoinnin välineenä, joka auttaa ihmisiä tutustumaan toisiinsa sekä solmimaan ja ylläpitämään ihmissuhteita, mutta laajemmin ajateltuna myös lisäämään ihmisten ymmärrystä toisistaan ja ympäröivästä maailmasta. 'Huumorin kieli' on tärkeimpiä kieliä, kun toisilleen tuntemattomat, eri äidinkieliä puhuvat, uuteen maahan juuri muuttaneet ihmiset yrittävät löytää paikkaansa täysin uudessa kulttuuriympäristössä. Kaikki huumori ei suinkaan ole universaalialta ja kulttuurista toiseen käännettävissä, ja onkin minusta kiinnostavaa, millainen huumori voi olla kieli- ja kulttuurirajat ylittävää, millainen huumori taas miltei mahdotonta sovittaa muuhun kieli- tai kulttuuriympäristöön ymmärrettävästi. Minua on aina kiehtonut huumorissa sen universaaliuden ja kulttuurisidonnaisuuden suhde.

Annan esimerkin käytännön elämästä: kun näytin vasta Suomeen muuttaneille opiskelijoilleni sketsisarja Kummelin Tonnin seteli -sketsin (Matilainen 2015), en osannut etukäteen arvata, millaisia reaktioita video herättäisi heissä, eiväthän he vielä tunteneet suomen kieltä ja suomalaista kulttuuria. Minua kiinnosti ensinnäkin, tunnistavatko opiskelijat videon sisällön

huumoriksi, ja jos tunnistavat, mistä seikoista he tunnistavat sen huumoriksi. Toiseksi minua kiinnosti, ymmärtävätkö he sketsin huumoria, ja kolmanneksi, pitävätkö he sitä hauskana. Sketsi oli monen opiskelijan mielestä kaikessa lakonisuudessaan ja näennäisessä vakavuudessaan aivan hulvaton. Tämä pienimuotoinen kokeeni osoitti, että huumorin sisältöä täysin ymmärtämättä voi sen silti tunnistaa huumoriksi ja sitä voi pitää hauskana. Miten huumori siis syntyy? Se kiinnostaa minua erityisesti kielen näkökulmasta. Muotoillaanpa kysymys siis uudelleen: mitkä kielelliset keinot synnyttävät huumoria?

Tutkin pro gradu -työssäni huumorin kielellisiä keinoja Levykauppa Äx:n blogissa. Levykauppa Äx on vuonna 1997 Kuopiossa perustettu levykauppa, jolla on kahdeksan kivijalkamyymälää ympäri Suomea sekä verkkokauppa. Se on jo vuosia ollut Suomen suurin levykauppaketju. Se myy levyjen lisäksi myös muuta musiikkiin liittyvää, kuten kirjoja, elokuvia ja fanituotteita. Levykauppa Äx:n kotisivuilla on verkkokaupan lisäksi blogi, jossa värikkään kielenkäytön avulla markkinoidaan uusia musiikkijulkaisuja ja musiikkiin liittyviä oheistuotteita.

Koska olen ollut koko ikäni aktiivinen levyharrastaja, on Levykauppa Äx tullut minulle tutuksi musiikkivalikoimansa puolesta, mutta myös ulkomusiikillisten ansioidensa puolesta. Ensimmäinen muistikuvani tästä näistä jälkimmäisistä ansioista liittyy festarireissuuni Provinssirockiin vuonna 2011. Ajoimme ystävien kanssa Helsingistä Seinäjoelle, kun samaa matkaa festivaaleille taittoi myös Levykauppa Äx:n liikkuva levykauppa eli bussi, josta käsin myytiin levyjä ja oheistuotteita kesän rockfestivaaleilla. Suurimman huomion herätti bussin ulkoasu: bussi oli kirkkaankeltainen ja sen kyljessä luki, ei kissankokoisilla, vaan pikemminkin suuren kissaeläimen kokoisilla mustilla kirjaimilla: *Sinä olet kakkapyly*. Enpä silloin tiennyt enkä olisi varmasti arvannut, että tämä kyseinen *Sinä olet kakkapyly* -mainoskampanja oli palkittu parhaan markkinointiviestijän Kultahuippu-palkinnolla muutama vuosi aiemmin (Vuoden Huiput 2008).

Kun lähes kymmenen vuotta myöhemmin pohdin aihetta gradulleni, jostain tuli mieleeni tämä kohtaaminen Levykauppa Äx:n provokatiivisen bussin kanssa. Jo pitkään olen ollut kiinnostunut kielen käytöstä kaupallisissa tekstilajeissa ja erityisesti siitä, miten markkinoinnin kielessä venytetään sovinnaisia kielenkäytön rajoja. Levykauppa Äx on perustamisestaan lähtien vaalinut markkinoinnissaan omalaatuista tyyliä, jossa ylitsevuotavan liioiteltu sanaseppöily yhdistyy epäsovinnaiseen huumoriin. Kauppa on tullut tunnetuksi myös tee-se-

itse-asenteestaan: se tuottaa itse omat markkinointimateriaalinsa ja käyttää aktiivisesti omia kanaviaan markkinoinnissa (Kormilainen 2013: 96). Levykauppa Äx:n sissityylisestä markkinoinnista kertoo paljon se, että sen pääasiallisena markkinointikeinona oli pitkään sisällöntuottaja Mikko Torvisen suunnittelemat räväkät mainoslehtiset, joita jaettiin ”Kuopion yössä”, kuten Levykauppa Äx:n toinen perustajista, toimitusjohtaja Jyri Lipponen kuvailee (Kormilainen 2013: 96–98).

Levykauppa Äx:n ylitsevuotavaan kielelliseen leikittelyyn ja alatyyliseen huumoriin perustuva markkinointityyli liikkuu usein hyvän ja huonon maun rajoilla ja on siksi erottuvaa. Levykauppa Äx:n markkinoinnissa kielellinen tyyli on poikkeavan leikittelevää, esimerkiksi levyt ovat järjestään *levykäisiä* ja raha on *rahulia*. Kielellisen leikittelyn runsaus tekee Levykauppa Äx:n markkinointikielestä mielestäni tutkimuskohteena kielellisesti kiinnostavan. Pelkästään kielellinen leikittely yhdistettynä alatyyliseen huumoriin ei kuitenkaan ole välttämättä omaperäistä tai kiinnostavaa. Siksi minua kiinnostaakin mennä pintaa syvemmälle ja tutkia, millaisia omaperäisiä kielenaineiksia Levykauppa Äx:n blogin kielessä on. Tutkielmani tavoitteena on selvittää, mitä huumorin kielellisiä keinoja Levykauppa Äx:n blogissa esiintyy ja täten muodostaa kokonaiskuva siitä kielellisestä keinovalikoimasta, josta sen huumori muodostuu ja ennen kaikkea selvittää, mitkä ovat Levykauppa Äx:n blogin omaperäisiä kielenaineiksia.

1.2 Tutkimusaineiston ja aikaisemman tutkimuksen esittely

Levykauppa Äx käyttää markkinoinnissaan muutamaa pääasiallista kanavaa, joissa sen viestintätyyli on yhtenäinen: kielellä leikittelevä ja alatyylinen. Se keskittyy erityisesti markkinointiin Facebookissa. Lisäksi Levykauppa Äx:llä on kotisivuillaan blogi, johon päivitetään keskimäärin noin kerran viikossa uutiskirjemäinen katsaus levykaupan uusista kuulumisista. Blogimerkinnöissä pääosassa ovat uudet myyntiin tulleet ja tulevat levyt ja oheistuotteet, joita blogissa mainostetaan mitä mielikuvituksellisimmin sanankääntein. Blogin tarkoitus on markkinoida näitä uutuustuotteita vanhoille sekä mahdollisille uusille asiakkaille. Koen, että blogi antaa kaikista yrityksen käyttämistä markkinointikanavista kattavimman kokonaiskuvan yrityksen käyttämästä kielestä, sillä sitä päivitetään säännöllisesti ja siinä olevat kirjoitukset ovat tarpeeksi pitkiä, jotta niistä saa tarpeeksi analysoitavaa materiaalia. Näistä syistä valitsin juuri blogin tutkimusaineistokseni.

Rajasin aineistokseni kaikki vuoden 2020 blogimerkinnät, joita on 59 kappaletta. A4-sivuina tekstiä on yhteensä 154 sivua, joten aineistoa on paljon. Aineiston suuri määrä mahdollistaa kattavan laadullisen katsauksen Levykauppa Äx:n kielelliseen tyyliin ja huumorin kielellisiin keinoihin. Blogikirjoitukset sisältävät kirjoitetun tekstin lisäksi kuvia, jotka ovat pääosin musiikkialbumien kansikuvia. Pieni osa kuvista on Levykauppa Äx:n markkinointimateriaaliksi luotuja mainoskuvia, jotka sisältävät usein myös tekstiä. Näissä mainoskuvissa esiintyy myös kielellistä leikittelyä. Rajasin kuitenkin kaikki blogissa olevat kuvat aineistoni ulkopuolelle, sillä perustan tutkimukseni käsitteen *teksti* koskemaan ainoastaan kirjoitetussa muodossa olevan tekstin. Multimodaalinen tarkastelu olisi myös mahdollista, mutta valitsemani rajaus on yksiselitteinen ja kielentutkimuksellisesta näkökulmasta perusteltu, sillä huomio keskittyy ainoastaan kirjoitetussa muodossa olevaan kielenkäyttöön eikä visuaalisten elementtien tulkintaan. Koen, että kuvassa esiintyvää tekstiä ei olisi mielekästä analysoida ilman, että analysoi myös kuvaa, jonka osana teksti on.

Levykauppa Äx:n kielessä on paljon kielen piirteitä, joita tutkia, mutta se ei silti ole ollut erityisen suosittu tutkimuskohde. Levykauppa Äx:n tapaan ronskista ja omaperäisestä markkinointityylistään tunnetaan myös helsinkiläinen armeijan ylijäämätavaraa myyvä Varusteleka. Varusteleka ja Levykauppa Äx ovat yrityksinä samaa kokoluokkaa ja myös markkinointityyliltään samanhenkisiä yrityksiä, mutta Varustelekan markkinointikieltä ja huumoria on tutkittu akateemisesti Levykauppa Äx:ää huomattavasti enemmän (esimerkiksi Alatalo et. al 2018, Mäki 2018). Varustelekasta on muodostunut eräänlainen suomalainen omaperäisen markkinoinnin malliesimerkki, ja Varustelekan nimi nousee usein esiin keskusteluissa huomiota herättävästä markkinoinnin kielestä ja tyylistä.

Levykauppa Äx:n käyttämää kieltä ja huumoria on käännösviestinnän näkökulmasta tutkinut Miia Toivari pro gradussaan (2018), mutta muuta lingvististä tutkimusta ei aiheesta ole. Näen, että tutkielmani omalta osaltaan täydentää tätä puutetta. Huumoria ja sen kielellisiä keinoja on sen sijaan tutkittu ja tutkitaan paljon kansainvälisesti ja myös jonkin verran Suomessa. Suomessa huumorintutkimuksen alalla meritoituneimpia tutkijoita ovat Seppo Knuutila (esim. 1992), Aarne Kinnunen (esim. 1994), Jarno Hietalahti (esim. 2010) sekä Maria Laakso (esim. 2014), joiden tutkimuksiin viitataan tuonnetun. Lisäksi nimettäköön Olli Alho, jonka tutkimuksiin en omassa tutkielmassani viittaa, mutta jonka teos *Hulluuden puolustus ja muita kirjoituksia naurun historiasta* (1988) on kattava katsaus naurun kulttuurihistoriaan. Knuutilan

tutkimuksen painotus on perinteentutkimuksellinen, Kinnusen taiteenfilosofinen, Laakson kirjallisuustieteellinen ja Hietalahden yhteiskuntafilosofinen.

Lingvististä tutkimusta huumorista on tehnyt erityisesti Toini Rahtu (esim. 2006), jonka laajaa tutkimusta ironiasta hyödynnän tutkielmassani. Leena Kytömäki (1986) on tutkinut *Suomen Kuvalehdessä* esiintyneitä kielellisen leikittelyn eri tyyppisiä ja Aarni Penttilä (1961, 1966) puolestaan sanaleikkien eri tyyppisiä. Kielellistä huumoria on tutkittu lisäksi useissa fennistiikan alan pro gradu -tutkielmissa, ja monen tutkielman aineistona ovat olleet sarjakuvat. Hyypä (2020) on tutkinut huumorin kielellisiä keinoja *Aku Ankka* -lehdessä. Vilenius (2010) ja Hakala (2012) ovat tutkineet *Fingerpori*-sarjakuvaa, Vilenius kielellisen leikittelyn ja Hakala huumorin intertekstuaalisuuden näkökulmasta. Virtanen (2001), Ritvanen (2009) ja Vuori (2014) ovat kaikki tutkineet kielellistä leikittelyä; Virtanen *Jerry Cotton* -lehtien juonitiivistelmissä, Ritvanen *Viivi ja Wagner* -sarjakuvassa ja Vuori *Jasso*-sarjakuvassa. Lisäksi Seppälä (2005) on tutkinut kielellisen leikittelyn keinoja Alivaltiosihteerihuumoriryhmän samannimisessä radio-ohjelmassa, Santavirta (2019) vuorovaikutusta ja huumoria suomalaisissa videoblogeissa, ja Enqvist (2023) puolestaan ylemmydentunnon ja ironian kielellisiä keinoja Youtube-kanava Juufinin *Temptation Island* -aiheisissa videoissa.

Kansainvälisesti tarkasteltuna huumorin tekstilähtöinen tutkimus on keskittynyt erityisesti lyhyiden tekstien, usein vitsien tutkimukseen, ja vitsien semanttisten mekanismien tutkimusta ovat harjoittaneet varsinkin lingvistit Victor Raskin (esim. 1979, 1984) ja Salvatore Attardo (esim. 1994, 2001).

1.3 Tutkimuskysymykset

Tutkimukseni on kvalitatiivista. Tarkoituksena on löytää niitä huumorin ja kielen piirteitä, jotka ovat Levykauppa Äx:n blogille ominaisia ja eritellä niitä Arthur Asa Bergerin (2013) muodostaman huumorin keinojen analyysimallin avulla. Esittelen käyttämäni Bergerin mallin tarkemmin luvussa 2.5. Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Mitkä ovat Levykauppa Äx:n blogin kielelle ominaisia tyylikeinoja ja omaperäisiä kielenaineiksia?
2. Mitä erilaisia huumorin kielellisiä keinoja Levykauppa Äx:n blogissa esiintyy?

3. Miten huumorin kolme yleisintä teoriaa (ylemmyysteoria, huojennusteoria, inkongruenssiteoria) ovat potentiaalisesti yhteensopivia huumorin kielellisten keinojen kanssa? Miten se näkyy Levykauppa Äx:n blogin huumorissa?

Hypoteesini on, että Levykauppa Äx:n huumorin kielellisten keinojen määrä on runsas, mutta samalla uskon, että näiden keinojen sisällä kielellinen variaatio on suppeaa. Oletan, että blogissa esiintyy tiettyjä kielellisiä manereja, joita toistetaan ja joiden avulla huumoria pyritään luomaan. Oletan, että blogin huumori syntyy yllättävyyden, kielellisen anarkian luoman shokkiarvon sekä alatyylisyyden, vanhahtavan kielen ja muiden erilaisten tyylien ja rekisterien yhdistelyn synnyttämästä kontrastista. Arvelen, että Levykauppa Äx:n huumori syntyy kielestä, jossa on runsaasti:

- omaperäisiä sanavalintoja ja uusia sanoja, jotka on muodostettu johtamalla ja yhdistämällä
- intertekstuaalisia viittauksia
- erikoisia fraaseja, jotka on muodostettu muuntamalla jo olemassa olevia, yleisesti tuttuja fraaseja sekä luomalla kokonaan uusia, humoristisia ja yllättäviä kielikuvia.

Uskon, että kielellä leikittelyyn lähiten liittyvät huumorin kielelliset keinot ovat runsaasti ja monipuolisesti edustettuna aineistossa. Arvelen, että Levykauppa Äx:n kielellinen huumori on enimmäkseen inkongruenttia ja että huumorin kielelliset keinot aineistossa ovat pääosin luettavissa inkongruenssiteorian kautta.

2 TAUSTA, TEORIA JA MENETELMÄ

2.1 Huumori, koominen ja nauru

Huumorin, koomisen ja naurun käsitteet ovat olennaisia huumorintutkimuksessa, ja niiden välisiä yhteyksiä ja eroja ovat monet tutkijat pyrkineet kattavasti selittämään. *Koominen, koomisuus ja komiikka* ovat lähikäsitteitä, joiden välille en pyri tässä tutkielmassa tekemään eroa, kuten ei moni huumorintutkijakaan ole pyrkinyt; lähestyn niitä lähikäsitteinä, joiden eroa havainnollistan suhteessa *nauruun* ja *huumoriin*, mutta en suhteessa toisiinsa.

Huumorin käsite pakenee täsmällisiä määritelmiä johtuen huumorin havaitsemisen subjektiivisesta luonteesta. Huumorin tunnistaminen ei kuitenkaan vaadi huumorintajua, kuten Jarno Hietalahti (2018: 21–22) toteaa. Hietalahti (2018: 9) toteaa, että monesti huumorin katsotaan olevan sekä sen tekijöille että tutkijoille vaikea aihe erityisesti huumorin subjektiivisuuden vuoksi. Monesti puhumme huumorintajusta tai sen puutteesta, mutta huumoria voi yrittää ymmärtää ja tutkia, vaikka sitä ei pitäisi itse hauskana tai ymmärtäisi. Onkin syytä eritellä käsitteet *huumorintaju* ja *huumorimaku*. *Huumorintaju* on kykyä tunnistaa huumoria, *huumorimaku* koostuu henkilökohtaisista mieltymyksistä huumorin suhteen; millaista huumoria pitää hauskana. (Hietalahti 2018: 21). *Huumorimaku* on yksilöllistä, mutta huumoria voi tajuta, vaikkei sitä pitäisi hauskana tai hyvänä huumorina. *Huumorintaju* ja *-maku*, varsinkin *maku*, ovat subjektiivisia, mutta huumori voidaan yrittää määritellä tietyin rajoin: se syntyy tietyistä ominaisuuksista. Tässä tutkielmassa erittelen lähdekirjallisuutta monipuolisesti käyttäen niitä piirteitä, tavoitteita ja keinoja, jotka ovat huumorille ominaisia. Sen jälkeen analysoin huumorin kielellisiä keinoja aineistossani ja sitä, miten ne näyttäytyvät huumoria selittävien yleisimpien teorioiden valossa.

Eräs määritelmä huumorille on, että se on 'jotain, mikä saa ihmisen nauramaan tai hymyilemään'. Ross (1998: 1) toteaa, että tämä määritelmä on kuitenkin varsin yksinkertaistettu ja jättää huomiotta sen, että humoristinen ei välttämättä aina ole hauskaa. Hietalahti (2018: 20) on samoilla linjoilla kuin Ross ja esittää, että huumori voi olla relevanttia olematta erityisen hauskaa. Naurukaan ei ole aina merkki hauskuudesta tai huumorin kokemisesta, vaan naurun voi laukaista monenlainen ärsyke, kuten jännitys, yllätys tai jopa suru (Kinnunen 1972: 198).

Kattavaa teoriaa naurusta on ollut kautta aikain vaikeaa muodostaa, koska naurua esiintyy niin monenlaisissa tilanteissa, että lopulta ainoa niitä yhdistävä tekijä on itse nauru. On useita tilanteita, joihin liittyy naurua, mutta ei huumoria. Myös komiikan tutkimuksen problemaattisuus liittyy sen monisäikeiseen luonteeseen: koomista on kaikkiolla ja se ilmenee ja on ilmennyt eri tavoin eri kulttuureissa ja eri aikakausina, ja se voi esiintyä lukemattomissa eri muodoissa. Huumori taas voidaan nähdä eräänlaisena suhtautumisen tapana asioihin. Komiikkaa voidaan tuottaa, mutta huumori on asenne. (Morreall 1987: 128; Knuutila 1992: Kinnunen 1994: 10.)

Huumori ja koominen ovat käsitteinä lähellä toisiaan, ja huumorintutkimuksen monialaisella kentällä näitä käsitteitä käytetään vaihtelevin merkityksin. Knuutila (1992) ottaa esille Kaarle Laurilan (1918) näkemyksen, jonka mukaan huumori ei ole asioihin liittyvä ominaisuus, vaan tietynlainen katsantotapa nimenomaan koomisiin ilmiöihin. Koomisuutta voi olla esimerkiksi muodoissa, asennoissa, teoissa, tilanteissa ja puheissa eli se on ulkokohtainen ominaisuus. (Knuutila 1992: 95 < Laurila 1918.)

Lyhyesti muotoiltuna huumori on tietynlainen suhtautumistapa asioihin, koomisuus on asian ulkoinen ominaisuus, joka tekee siitä hauskan, ja nauru on fyysinen reaktio, joka voi syntyä kohdatessamme koomisuutta ja huumoria. Kinnusen mukaan naurua voi olla ilman komiikkaa, komiikkaa voi olla ilman huumoria ja komiikkaa ilman naurua, mutta huumoria ei voi olla ilman koomista (Kinnunen 1994: 11).

Kinnunen (1994: 24) esittää kaksi väitettä, jotka muodostavat komiikan ja huumorin lähtökohdat. Nämä väitteet ovat:

1. Mikään inhimillinen toiminta, teko, tapahtuma, prosessi, ominaisuus ei sinänsä ole koominen (vaan neutraali).
2. Kaikki ihmisen toiminnat ja ominaisuudet voidaan tehdä koomisiksi.

Koominen on asia, joka tehdään naurunalaiseksi, ja asia osoitetaan koomiseksi huumorin keinoin. Kinnunen (1994) korostaa, että huumori ja koominen ovat prosesseja, joihin liittyy olennaisena toiminta ja yleisö, jolle toiminta on suunnattu. Toivottu reaktio on usein nauru. Yleisö saattaa reagoida toimintaan naurulla, mutta ei välttämättä. Huumori voi epäonnistua tai se ei välttämättä ole hauskaa yleisön mielestä. Reaktio riippuu paljon vastaanottajan huumorintajusta ja huumorimausta.

2.2 Lähestymistapoja huumoriin

Huumorin teoriasta tai teorioista puhuttaessa on syytä muistaa, että huumorintutkimus on usean tieteen alalle sijoittuvaa tutkimusta eikä sillä ole kaikkien huumorintutkimuksen alojen yhteisesti jaettuja käsitteitä, tavoitteita ja metodeja (Laakso 2014b: 25). Huumoria tutkitaan niin lingvistiikan, taiteentutkimuksen, kulttuurintutkimuksen, psykologian, filosofian, sosiologian, antropologian kuin neurologiankin lähtökohdin, menetelmin ja päämäärin. On myös syytä muistaa, että teorian käsitettä on huumorintutkimuksessa käytetty melko laveasti. Teorioina ovat toimineet niin kuvailevat, hypoteettiset kuin selittävätkin konstruktiot. (Knuuttila 1992: 94.)

Mitkä sitten ovat huumorintutkimuksen keskeisiä kysymyksiä? Jerry Palmerin (1994: 5) mukaan huumorintutkimuksen keskeisiä kysymyksiä ovat:

- Milloin jokin on hauskaa?
- Miksi jokin on hauskaa?
- Mikä tekee jostakin hauskaa?
- Miksi jokin ei ole hauskaa?

Kielentutkijalle Palmerin kysymykset eivät kuitenkaan ole sellaisenaan välttämättä käyviä tai edes mielekkäitä. Tietenkin voimme yrittää rajata, täsmentää ja täydentää Palmerin peruskysymyksiä sen mukaan, mistä näkökulmasta huumoria tutkimme. Palmerin kysymykset voivat olla hyviä esimerkiksi taiteen- tai kulttuurintutkimuksellisesta näkökulmasta, mutta huumorin lingvistiseen tutkimiseen tarvitsemme pikemminkin kysymyksiä, jotka eivät ole ensisijaisesti kiinnostuneita hauskuuden syistä, vaan pyrkivät selvittämään, millaisista kielellisistä valinnoista huumori koostuu.

Jos Palmerin määritelmä huumorintutkimuksen perustaksi ei ole kielentutkijalle sopivin, entä Graeme Ritchien hahmottelema malli? Ritchien (2004) mukaan huumorintutkimuksen keskeisiä kysymyksiä ovat:

- Onko olemassa piirteitä, jotka yhdistävät kaikkea huumoria?
- Miten huumori eroaa ei-huumorista?
- Määrääkö tekstin muoto vai sisältö sen, mikä on huumoria?

Ritchien kysymykset ovat sellaisenaan jo lähempänä kielentutkijan tutkimuksellisia lähtökohtia. Kysymys huumorille ominaisista (kielellisistä) piirteistä, huumorin lähestyminen tekstilähtöisesti sekä muodon ja sisällön välisen suhteen pohtiminen ovat kielentutkijalle relevantteja kysymyksiä.

On syytä huomioda, että sekä Palmer että Ritchie pyrkivät huumorintutkimuksen keskeisten kysymyksen kokonaisvaltaiseen tarkasteluun, eivät huumorin lingvistisen tutkimuksen määrittelyyn. Heidän muotoilemansa kysymykset ovat laajoja eivätkä koske yhtä tiettyä huumorintutkimukseen liittyvää alaa. Kuten aiemmin todettua, huumorintutkimus on monitieteinen tutkimusala. Huumorintutkimuksen monialaisuuden vuoksi on ymmärrettävää, että yleispäteviä koko huumorintutkimusta koskevia kysymyksiä on hankala muodostaa.

Huumorintutkimuksen monitahoisuus herättää pohtimaan, missä määrin huumorintutkimus on kielentutkimusta. Onko huumorintutkimus aina jossain määrin kielentutkimusta? Johdannossa esitin vertauskuvallisesti, että huumori on itsessään jo eräänlainen kieli. Tämä tarkoittaisi, että kielellinen huumori on ikään kuin kieltä toisen kielen sisällä. On kuitenkin muistettava, että on olemassa myös huumoria, joka ei ole kielellistä. Otetaan esimerkki perinteisestä slapstick-komiikan eli fyysisen komiikan tilanteesta: mykkäfilmin henkilö, joka kävelee kadulla ja liukastuu banaaniin. Tämä tilanne ei sisällä välttämättä puhuttua tai kirjoitettua kieltä, mutta se on silti komiikkaa ja huumoria. Sen sijaan, että puhuisimme huumorista konkreettisesti kielenä, voimme puhua siitä eräänlaisena abstraktina asenteena tai asioiden katsomistapana, jossa usein käytetään kieltä välineenä, mutta ei aina. Huumori on suhtautumisen tapa, mutta se voi myös itsenään olla väline, jonka avulla viestii. Huumorin käytöllä voidaan tavoitella erilaisia asioita eri konteksteissa – esimerkiksi markkinointiviestinnässä huumorin käyttö on tietoinen ja tavoitteellinen tyylikeino, jolla pyritään muun muassa edistämään myyntiä, kuten Levykauppa Äx:n blogin tapauksessa.

2.3 Huumori markkinoinnin kielessä

Altistumme huumorille erilaisen markkinoinnin kautta jopa päivittäin. Markkinointiin olennaisesti kuuluvat mainokset, jotka ovat monelle jopa yleisin kanava altistua tarkoitukselliselle huumorille – tahatonta huumoria esiintyy toki jokapäiväisissä arjen tilanteissamme. Huumorin tarkoituksellinen käyttö onkin ollut vuosien saatossa varsin suosittu strategia markkinoinnissa, mutta sen ajalliset ja paikalliset esiintyvyydet ovat rajoitetumpia

kuin äkkiseltään luulisi. Huumorin käyttö markkinoinnissa on ollut perinteisesti yleistä länsimaissa, mutta ei kaikkialla maailmassa. Länsimaissakin se alkoi yleistyä vasta 1900-luvun alusta lähtien, jolloin huumori, kuten erilaiset limerikit ja kaskut, alkoi saada jalansijaa mainosteksteissä Euroopassa ja Yhdysvalloissa. Siihen asti mainosala oli ollut totista ja mainoskielen teho oli perustunut huumorin sijaan rationaalisuuteen ja logiikkaan. Huumorilla oli ollut hyvin vähän käyttöä mainostekstissä, sillä sen käyttö ei ollut silloisten yleisesti totuttujen ja hyväksytyjen konventioiden mukaista. (Beard 2014: 4–5.)

Varsinkin teknologisen kehityksen, massamedioiden monimuotoistumisen ja talouden kasvun myötä mainonnan määrä kasvoi 1900-luvun kuluessa valtavasti. Määrän kasvaessa myös laadun kirjo kasvoi, ja huumori alkoi näkyä ja kuulua enemmän mainoksissa. Myös kulttuuriset muutokset edesauttoivat huumorin hyväksyttävyyttä ja sitä kautta yleistymistä markkinoinnissa. Asenneilmapiirin muutos markkinointikielen suhteen 1900-luvun alusta 2000-luvulle oli valtava – kun 1900-luvun alussa huumorin käyttö markkinoinnissa oli vielä uutta ja sitä laajalti vierastettiin, 2000-luvulla huumori on jo normi markkinoinnissa ja käytännössä mitä tahansa tuotetta tai palvelua voidaan myydä huumoria apuna käyttäen. (Beard 2014: 5–7.) Tutkimukset ovat järjestään osoittaneet, että huumoria käytetään eniten ja se on toimivinta sellaisten tuotteiden markkinoinnissa, jotka eivät ole arkisiin käytännön tarpeisiin vaan viihtymiseen (Beard 2014: 8). Levykauppa Åx:n tapauksessa myyntiartikkelina ovat musiikkiäänitteet ja niihin liittyvät oheistuotteet, jotka ovat juuri näitä viimeksi mainittuja viihtymiseen tarkoitettuja kulutushyödykkeitä.

Blogiin institutionaalisen markkinointiviestinnän kanavana liittyy olennaisesti affektiivisuus eli kyky herättää tunnereaktioita (Koskinen 2014: 133). Esimerkiksi huumorin käyttö viestinnässä pyrkii herättämään tunnereaktioita eli on eräs affektiivisen viestinnän tapa. Aineistossani tämänkaltaista affektiivisuutta esiintyy runsaasti.

2.4 Huumorin teorioita

Moni tunnettu tutkija on kehittänyt huumorin teoriaa ja pyrkinyt määrittelemään sitä uudelleen. Laakso esittelee Patricia Keith-Spiegelin katsauksen erilaisista huumorin teorioista ja niiden painotuksista (Laakso 2014b: 28 < Keith-Spiegel 1972). *Biologiset teorit* näkevät huumorin sopeutumisenä (esim. Darwin), *ylemyysteorit* yhdistävät huumorin ylemmydentunteeseen (esim. Hobbes), *inkongruenssiteorit* näkevät huumorin syntyvän yhteensopimattomien

tapahtumien ja asioiden yhteentörmäyksestä (esim. Kant), *yllätysteoriat* katsovat huumorin edellyttävän yllättävyyttä ja täten menettävän tehoaan toiston myötä (esim. Descartes), *ambivalenssiteoriat* esittävät huumorin syntyvän vastakkaisten tunnetilojen samanaikaisuudesta (esim. Joubert), *muototeoriat* määrittelevät huumorin suorana seurauksena inkongruenssin havaitsemisesta (esim. Maier) ja *psykoanalyttiset teorit* yhdistävät huumorin synnyn tukahdutetun hermostollisen energian purkautumiseen (esim. Freud).

Keith-Spiegelin jaottelu on kattava, mutta kuten Laakso (2014b: 28) toteaa, moniluokkaisuudessaan epäkäytännöllinen. Voimme huomata Keith-Spiegelin perusteellisesta jaottelusta, että monet huumorin teorit ovat lähellä toisiaan. Esimerkiksi usea huumorin teoria perustuu inkongruenssiin eli yhteensopimattomuuteen (KS: inkongruenssi). Inkongruenssiteorioiden lisäksi yllätysteorioissa ja muototeorioissa näkemykset huumorista liittyvät inkongruenssiin.

John Morreall (1987, 129–131) on yksinkertaistanut Keith-Spiegelin jaottelua, ja Morreallin jaottelu onkin nykyään yleisesti tunnustetuin ja käytetyin huumorintutkimuksen kokoava teoria. Morreallin jaottelussa huumorin teorit jakautuvat kolmeen: huojennusteoriaan, ylemmyysteoriaan ja inkongruenssiteoriaan. On tärkeä muistaa, että mikään huumorin teoria yksinään ei pysty kuvaamaan huumoria kattavasti, mutta yhdessä nämä kolme teoriaa muodostavat kehikon, jossa huumoria voidaan kuvata ja analysoida kattavasti (Morreall 1987: 129). Morreall on kuratoinut kaikista huumorin teoretisoinneista kolme teoriaa, joista minkään yksittäisen teorian avulla ei voi analysoida kaikkia huumorin ilmenemisen muotoja, mutta yhdessä jokaisella teorialla on käyttöä eri huumorin muotojen, lajien, tyylien ja keinojen analyysissä. Huumorin kenttä on niin monisyinen, että sen tutkiminen vaatii useamman teorian muodostamaa paradigmaa. Seuraavaksi esittelen lyhyesti nämä huumorintutkimukseen vakiintuneet kolme perinteistä huumorin teoriaa.

2.4.1 Ylemmyysteoria

Ylemmyysteoria on huumorin teorioista varhaisin. Ensimmäiset muotoilut ylemmyysteoriasta loivat jo Platon ja Aristoteles. Tunnetuin ylemmysteoreetikko on kuitenkin Thomas Hobbes, joka jalosti 1600-luvulla antiikin filosofien ajatuksista teorian, jonka tunnemme ylemmysteorianana. Ylemmysteorian mukaan huumori syntyy, kun koemme ylemmydentunnetta toisiin ihmisiin. Ylemmysteorian mukaan huumorin kohde on aina

jollain tavalla alempiarvoinen kuin huumorin esittäjä ja sille nauraja. Huumori kytkeytyy ihmisten välisiin valtasuhteisiin: toisen ihmisen pilkkaaminen ja alentaminen tekee näkyväksi sosiaaliset roolimme ja valtasuhteemme. (Morreall 1987: 129; Hietalahti 2010: 12). Ylemmyysteoriassa huumori nähdään ivana, joka kohdistuu henkilöön tai henkilöihin. Teoriaa onkin käytetty selittämään huumoria aggressiona (*aggressioteoria*, esim. Lorenz) ja sosiaalisen valtataistelun välineenä (esim. Bergson). (Morreall 1987: 254–256.) Ylemmyysteoria on teoriana kuitenkin varsin rajoittunut: se kykenee selittämään kattavasti vain huumorin muotoja, jotka perustuvat alempiarvoisina pidettävien ihmisten kustannuksella nauramiseen. Puutteistaan huolimatta ylemmyysteoria säilyi johtavana huumorin teoriana antiikista aina uudelle ajalle asti.

2.4.2 Huojennusteoria

Kuten todettua, ylemmyysteoria oli pitkään ainoana valtateoria, mutta se oli varsin yksiuolotteinen eikä onnistunut selittämään kaikkia huumorin muotoja. Ylemmysteorian rinnalle syntyikin *huojennusteoria*, jonka tärkeimpänä kehittäjän pidetään Sigmund Freudia ja tärkeimpänä teoretisointina tämän teosta *Vitsi ja sen yhteys piilotajuntaan* (1905, suom. 1983). Huojennusteorian varsinaisena isänä voidaan kuitenkin pitää Herbert Spenceriä, joka esitteli jo 1800-luvulla huojennusteorian piiriin kuuluvia näkemyksiä huumorista (Morreall 1987: 99). Huojennusteoria lähestyy naurua ja huumoria psykologis-fysiologisesta näkökulmasta: sen mukaan ihminen vapauttaa häneen kertynyttä ylimääräistä energiaa naurun avulla, mikä aiheuttaa huojennusreaktion. Huojennusteorian mukaan huumori tarjoaa psykologista etäisyyttä ahdistukseen: vaikeita asioita voidaan käsitellä huumorin avulla ja täten purkaa paineita ja jännitteitä, joita nämä vaikeat asiat aiheuttavat. (Freud 1983.) Freud myös kritisoi tuolloin vallalla olleen ylemmysteorian yleispätevyyttä: henkilö voi esimerkiksi tehdä itsensä naurunalaiseksi, kuten olla olevinaan tyhmä tai kömpelö, ja tehdä täten itsestään tietoisesti koomisen huvittaakseen muita. Muut eivät kuitenkaan koe ylemmyyttä tai halveksuntaa tätä henkilöä kohtaan, koska ymmärtävät kyseessä olevan performanssi, jonka tavoite on synnyttää huumoria ja naurua. (Freud 1983, 175.)

Huojennusteoria näkee huumorin väylänä, jolla ilmaista salaisia halujaan. Kun salatut halut verhoillaan huumorin muotoon, ihminen pystyy kiertämään halujen tukahduttamiseen vaadittavan energian. Vitsailija ei välttämättä itse ole tietoinen salatuista haluistaan ja täten huumori voi siis yllättää sen esittäjän itsensäkin. (Hietalahti 2018: 57.) Morreall (2009: 19)

esittää kritiikkiä tätä näkemystä kohtaan ja toteaa, että kaikissa tilanteissa, joissa koetaan huumoria, ei ehdi syntyä ennakkotunnetta, vaan huumori on ymmärrettävissä välittömästi. (Hyyppä 2020: 22.)

2.4.3 Inkongruenssiteoria

Hobbesin ja antiikin filosofien näkemykset huumorista ylemmydentuntona ja Freudin ja Spencerin näkemykset energiatasoista ja niiden siirtymistä huumorin selittäjinä eivät kuitenkaan kyenneet selittämään kaikkia huumorin laatuja. Miten esimerkiksi selittää huumorin synty perinteisissä vitseissä, joiden teho perustuu yhteensopimattomien asioiden yhdistelyyn ja odotusten rikkomiseen?

Nykyään yhteensopimattomuus- eli inkongruenssiteoria on yleisesti käytetyin ja hyväksytyin huumorin teoria. Inkongruenssiteoriaan ja sen kehittämiseen voidaan yhdistää useita filosofejä, kuten Kant, Schopenhauer ja Kierkegaard (Morreall 1987: 130; Hietalahti 2010: 29–34), mutta teorian luoja voidaan pitää 1700-luvulla elänyttä Francis Hutchesonia (Morreall 1987: 26; Hietalahti 2010: 28). Kuten Freudia, myös Hutchesonia motivoi luoda uusi huumorin teoria, joka kykenisi selittämään myös muun kuin ylemmydentuntoon perustuvan huumorin. Hutcheson kritisoi Hobbesin teoriaa esittämällä kysymyksen, voiko ylemmysteorian mukaan naurua ja huumoria olla ensinnäkään tilanteessa, jossa emme vertaile itseämme muihin tai omaa statustamme jonkun huonompaan statukseen. Mikäli ei, emme voisi nauraa esimerkiksi sellaiselle henkilölle, jota ihailemme. Tällaista kuitenkin voi tapahtua, mikä ei sovi yhteen ylemmysteorian kanssa. Hutcheson hahmotteli teoreettisen hahmotelman, jota Morreallin mukaan voidaan pitää varhaisena inkongruenssiteorian mallina. Hutchesonin mukaan komiikan luoja kykenee tekemään odottamattomia ja sopimattomia metaforia ja vertauksia ja luomaan tämän kontrastin avulla huumoria. (Morreall 1987: 26.)

Inkongruenssiteorian mukaan huumorin ytimessä on ristiriita. Inkongruenssiteoria perustuu ajatukselle, että olemme tottuneet asioiden etenevän tiettyjen kaavojen ja odotusten mukaan. Huumori syntyy, kun koemme yhteensopimattomuutta eli inkongruenssia odotustemme ja toteutumisen välillä. Kun ajatus ja havainto eivät kohtaa, hämmennymme ja koemme huumoria. Inkongruenssi on usein ilmeinen piirre perinteisissä vitseissä. Vitsin lopussa on ns. *punchline*, joka rikkoo odotukset ja synnyttää siten huumoria. (Morreall 1987: 130; Hietalahti 2010: 26–27.)

Hyvänä esimerkkinä inkongruentista huumorista toimii seuraava sarjakuvastrippi (Jarla 2023).

Kuva 1. *Fingerpori*-sarjakuvastrippi. (Jarla 2023.)

Sarjakuvastripin ensimmäisessä ruudussa on melko tavanomaiselta myynti-ilmoituksen otsikolta vaikuttava teksti *Myydään kesämökki porealtaalla*. Tämän lauseen oletusarvoinen tulkintatapa myynti-ilmoituksen kontekstissa on, että myytävänä on kesämökki, johon kuuluu poreallas. Stripin toisessa ruudussa paljastuu, että adessiivisijamuodon *-lla* merkitys onkin konkreettisesti paikkaa ilmaiseva ja myynti-ilmoituksen kontekstissa odotusten vastainen: *porealtaalla* viittaaakin siihen, että mökin myynti tapahtuu porealtaan luona eikä kyseessä olekaan myynti-ilmoituksille tyypillinen ns. varustelun adessiivi *kaksio parvekkeella* -tyylisesti, jossa adessiivilla tuotetaan merkitys 'olla varustettuna jollakin' (Korhonen 2016). *Kesämökki porealtaalla* -tyyppinen varustelun adessiivi on myynti-ilmoitukseen tekstilajina helposti yhdistettävä ja odotuksenmukainen käytötapa, ja mökin varustelutason ilmoittaminen myynti-ilmoituksessa on myös hyvin odotettavaa. Sen sijaan adessiivin konkreettisempi spatiaalinen merkitys 'porealtaan luona' on tässä kontekstissa yllättävämpi käytötapa, onhan poreallas myyntitapahtuman paikkana varsin erikoinen ja lisäksi omituinen asia kerrottavaksi mökin myynti-ilmoituksessa. Adessiivin eri merkityksillä leikittely luo tähän strippiin inkongruenttia huumoria. Inkongruentti huumori on tyypillistä *Fingerpori*-sarjakuvassa, jonka huumori perustuu kielen monimerkityksellisyydellä leikittelyyn. Kielen käyttäminen totutuista konventioista poikkeavalla tavalla tekee huumorista inkongruenttia *Fingerpori*-sarjakuvassa.

Morreall (2009) esittää huumorin esiintymisen kaavan, joka pätee erityisesti inkongruenttiin huumoriin, kuten edellä esittelemääni strippiinkin:

1. Koemme kognitiivisen käännöksen, joka on nopea muutos havainnoissamme tai ajatuksissamme.
 2. Pääsemme pois vakavasta tilasta leikkitilaan, pois käsitteellisistä tai käytännöllisistä huolenaiheista.
 3. Koemme kognitiivisen käännöksen ilman säikähdystä, epävarmuutta, hämmennystä, pelkoa, vihaa tai muuta negatiivista tunnetta, ja nautimme siitä.
 4. Nautintomme kognitiivisesta käännöksestä ilmenee nauruna, joka viestii myös muille, että he voivat rentoutua ja tulla leikkiin mukaan.
- (Morreall 2009: 50.)

Kognitiivinen käännös voi tapahtua sanallisesti esimerkiksi kääntämällä huomio nopeasti asiasta täysin toiseen asiaan tai antamalla sanoille epätavallisia ja yllättäviä merkityksiä. Huumorissa kognitiivinen käännös tapahtuu yleensä ei-toivottuun suuntaan, kuten tietämättömyyteen tai erehdyksiin. Tätä kutsutaan laskevaksi inkongruenssiksi. Mitä jyrkempi kognitiivinen käännös on, sitä suurempi on myös mahdollisuus huvittua siitä. (Morreall 2009: 50–52.)

Leikkitila on se tila, jossa huumorin kokeminen on mahdollista. Kognitiivinen käännös ei aina onnistu johdattamaan kuulijaansa leikkitilaan, vaan se voi johtaa myös epätietoisuuden, hätäntymisen tai hämmennyksen tilaan. Huumori syntyy usein ongelmista, epäonnisuudesta, väärinkäsityksistä ja muista yleisesti negatiiviseksi mielletyistä asioista. Kun tämänkaltaisia asioita tapahtuu itselle tai lähellä omaa kokemusmaailmaa, ei se useinkaan ole järin hauskaa. Leikkitilaan pääseminen ja sitä kautta inkongruenssin kokeminen humoristisena ja hauskana syntyykin usein etäännyttämisen kautta. Leikkitilaan pääsemistä edesauttavat esimerkiksi asian fiktiivisyys, ajallinen ja paikallinen etäisyys sekä oman roolin puuttuminen tilanteessa. (Morreall 2009: 52–54)

2.5 Huumorin kategoriat ja keinot

Tähän mennessä olen käsitellyt huumorintutkimuksen tärkeitä käsitteitä ja huumorin teorioita. Näiden lisäksi on olemassa erilaisia teoreettisia malleja huumorin tekniikoiden, kategorioiden ja keinojen analysoimiseksi. Paneudun näihin teoreettisiin malleihin seuraavaksi. Tutkielmani tavoitteena on kartoittaa mahdollisimman kattavasti huumorin kielellisiä keinoja, joita aineistossani esiintyy, sekä eritellä omaperäisiä kielenaineiksia ja kielen käyttötapoja aineistossani. Sitä varten tarvitsen teoreettisen kehyksen, jonka avulla analysoida tutkittavia

kielenaineiksi. Luokaamme siis katsaus teoreettisiin malleihin, joiden avulla analysoida kielellistä huumoria.

Yksi varhaisimpia huumorin systemaattisia kuvauksia on Freudin kehittänyt vitsitekniikoiden luokittelu. Freud (1983: 38) hahmottelee erilaisia vitsitekniikoita, jotka hän jakaa kolmeen pääryhmään.

I Tiivistäminen

- a) sekasanoja muodostamalla
- b) muuntamisen avulla

II Saman materiaalin käyttäminen

- c) kokonaisuutena ja osina
- d) toisessa järjestyksessä
- e) vähäisesti muunnettuna
- f) sanojen täydessä merkityksessä ja ”tyhjänä”

III Kaksimerkityksisyys

- g) erisnimi ja esineen tai asian nimi
- h) metaforinen ja konkreettinen merkitys
- i) varsinainen kaksimerkityksisyys (sanaleikki)
- j) kaksimielisyys
- k) vihjaileva kaksimerkityksisyys

Freudin jaottelu perustuu vitseihin ja niiden analysoimiseen. *Vitsi* voidaan määritellä ’leikilliseksi arvostelmaksi’ (Fischer), ’kätkeytyneiden yhtäläisyyksien löytämiseksi’ (Jean Paul) tai ’vastakohtaisten ilmiöiden mielivaltaisesta yhdistämiseksi tai rinnastamiseksi’ (Kraepelin). Vitsi ’sanoo sanottavansa ei aina vähin mutta aina liian vähin sanoin’ ja ’se voi tosiasiassa sanoa sanottavansa juuri olemalla sanomatta sitä’ (Lipps). (Freud 1983: 12–15 > Lipps 1898.) Täsmällisempi nykyään määritelmä vitsille on ’lyhyt ja ytimekäs hauska tarkoitettu juttu, jonka komiikka perustuu yleensä yllättävään käänteeseen’ (TT: *vitsi*).

Vitsit ovat kuitenkin vain yksi pieni osa huumorin kenttää. Laakso (2014b: 10) toteaa, että varsinkin kertovan tekstin huumorin tutkimus on keskittynyt erityisesti vitsien tutkimukseen, jota ovat ansiokkaasti harjoittaneet esimerkiksi Victor Raskin (1979, 1984) ja Salvatore Attardo (1994, 2001). Monet huumorintutkimuksen teoreettiset mallit sopivat vitsien tutkimiseen, mutta eivät välttämättä ole ihanteellisia muiden huumorin lajien tutkimukseen. Esimerkiksi Freudin jaottelu voi olla varsin pätevä vitsien luokitteluun ja analysointiin, mutta omassa aineistossani

ei esiinny juurikaan vitsejä vaan monipuolisesti erilaisia huumorin kielellisiä keinoja, joten Freudin luokittelu ei ole mielekäs aineistoni tutkimiseen.

Myös Freudin jälkeen huumoria tutkineet ovat kehittäneet kategorisointeja huumorin tekniikoiden ja keinojen luokitteluksi. Eräs kunnianhimoisimmista ja käyttökelpoisimmista huumorin keinojen listauksista on vuodelta 1993, jolloin Arthur Asa Berger loi typologisen jaottelun huumorin keinoille teoksessaan *An Anatomy Of Humor* (Berger 1993: 18). Vuonna 2013 Berger muokkasi jaotteluaan artikkelissaan *Forty five Ways to Make 'Em Laugh* (Berger 2013: 47). Bergerin näkökulma huumorintutkimukseen on holistisempi kuin Freudin, Raskinin ja Attardon lähinnä vitseihin painottuvissa tutkimuksissa. Berger korostaa, että vitsit ovat vain pieni osa huumorin ja sen tutkimuksen kenttää, ja kritisoi liiallista vitsikeskeisyyttä huumorista puhuttaessa. Hän huomauttaa, että useimmiten naurua ja huumoria esiintyy aivan arkisissa tilanteissa, kuten erinäisissä kömmähdyksissä, herjoissa ja väärinymmärryksissä; vitsit ovat näistä erillinen huumorin lähde, joka tuottaa vain pienen osan kaikesta huumorista. Siksi myös huumorintutkimuksessa olisi hyvä painottaa monipuolisemmin niitä konteksteja, joissa huumoria esiintyy. (Berger 2013: 45.)

Pitkään vitseihin ja niiden mekanismeihin keskittynyt huumorintutkimus kaipasi siis luokittelumallia, joka huomioisi mahdollisimman kattavasti kaikki huumorin muodot aina vitseistä erilaisiin tekstilajeihin ja jokapäiväisen elämämme humoristisiin tilanteisiin. Berger tutki monenlaisia huumoria sisältäviä tekstejä, kuten draamakomedioita, novelleja, romaaneja, vitsikirjoja ja monia muita humoristisia tekstejä, analysoi niissä esiintyvää huumoria ja eritteli tekniikoita, joilla huumoria on teksteissä luotu, tarkoituksena luoda typologinen luokittelumalli, joka sisältäisi kokonaiskuvan kaikista tekniikoista, joilla huumoria voi syntyä ja synnyttää. Berger löysi laajojen tekstianalyysiensä pohjalta yhteensä 45 erilaista huumorin tekniikkaa, joiden hän esittää olevan kokonaisesitys huumorin kaikista tekniikoista. Berger esittää, että nämä 45 tekniikkaa käsittävät kaiken huumorin, eli toimivat rakennuspalikoina kaikelle huumorille. (Berger 2013: 46.)

Berger perustaa jaottelumallinsa Vladimir Proppin teorialle huumorin muodostumisesta kansansaduissa (Berger 2013: 46). Proppin mukaan kaikki kansansadut ovat palautettavissa samoihin perustarinoihin, joiden rakennuspalikat eli elementit toimivat yhdessä eikä niitä kaikkia käytetä kaikissa tarinoissa. Propp esittää, että osa elementeistä on riippuvaisia toisista

elementeistä ja että näiden elementtien kokonaismäärä on oikeastaan varsin rajallinen. (Propp 1968: 92–96.)

Tästä lähtien kutsun tutkielmassani näitä Bergerin jäsentelemiä huumorin tekniikoita (*techniques of humor*) käsitteellä *huumorin keinot*, sillä suomenkielisessä huumorintutkimuksessa *huumorin keinot* on vakiintuneempi ilmaus kuin *huumorin tekniikat*. Viittaa käsitteellä *huumorin keinot* spesifisti Bergerin esittelemiin huumorin keinoihin.

Berger jakaa nämä huumorin 45 keinoa edelleen neljään yläkategoriaan: kieleen, logiikkaan, identiteettiin ja toimintaan. Kieli-kategorian alla olevissa keinoissa olennaista on se, miten kielellisillä keinoilla synnytetään huumoria. Logiikka-kategorian alaisissa keinoissa huumori toimii ideoiden tasolla, identiteetti-kategorian keinojen huumori käsittelee eksistentiaalista olemista ja toiminta-kategoriaan kuuluvat huumorin keinot ovat fyysisiä, ei-kielellisiä. (Berger 2013: 47.)

Kuten mainittua, Berger esitteli huumorin keinojen jaottelun ensimmäisen kerran vuonna 1993 ja päivitetyn version tästä vuonna 2013. Molemmissa versioissa on 45 huumorin keinoa, mutta jaottelut eroavat hiukan toisistaan. Uudessa jaottelussa kieli-kategorian keinot ovat pysyneet entisellään. Logiikka-kategoriaan on tullut kaksi lisäystä: Comparison (*vertailu*) sekä Unmasking (*paljastaminen*). Näistä *vertailu* on kokonaan uusi keino, ja *paljastaminen* on puolestaan siirretty logiikka-kategoriaan identiteetti-kategoriasta. Toiminta-kategorian Time (*aika*) on päivitettyssä jaottelussa poistettu kokonaan. Esittelen vain uudemman jaottelun, sillä käytän sitä oman aineistoni analyysissä. Olen kääntänyt kieli-kategorian keinojen englanninkieliset nimet kuvaamaan mahdollisimman täsmällisesti kutakin keinoa. Logiikka-, identiteetti- ja toiminta-kategorioiden termeistä käytän Laakson (2014b: 34–35) tekemiä käännöksiä.

Taulukko 1. Huumorin kategoriat ja keinot. (Berger 2013: 47.)

KIELI (LANGUAGE)	LOGIIKKA (LOGIC)	IDENTITEETTI (IDENTITY)	TOIMINTA (ACTION)
Alluusio (Allusion)	Absurdi (Absurdity)	Ennen/jälkeen (Before/After)	Takaa-ajo (Chase)
Mahtipontisuus (Bombast)	Onnettomat sattumukset (Accident)	Burleski (Burlesque)	Slapstick (Slapstick)
Määrittely (Definition)	Analogia (Analogy)	Karikatyyri (Caricature)	Nopeus (Speed)
Liioittelu (Exaggeration)	Listaaminen (Catalogue)	Eksentrisyys (Eccentricity)	
Vitsikkyys (Facetiousness)	Sattumanvaraisuus (Coincidence)	Nolostuminen (Embarrassment)	
Loukkaukset (Insults)	Vertailu (Comparison)	Totuuden paljastaminen (Exposure)	
Lapsenomaisuus (Infantilism)	Pettymys (Disappointment)	Groteski (Grotesque)	
Ironia (Irony)	Tietämättömyys (Ignorance)	Imitaatio (Imitation)	
Väärinymmärrys (Misunderstanding)	Virheet (Mistakes)	Jonkun henkilön jäljittely (Impersonation)	
Liioiteltu kirjaimellisuus (Over literalness)	Toisto (Repetition)	Mimiikka (Mimicry)	
Sanaleikit (Puns/Wordplay)	Nurinkääntö (Reversal)	Parodia (Parody)	
Nokkela sanailu (Repartee)	Jäykkyyys (Rigidity)	Skaala (Scale)	
Naurunalaiseksi tekeminen (Ridicule)	Teema / variaatio (Theme / Variation)	Stereotyyppi (Stereotype)	
Sarkasmi (Sarcasm)	Paljastaminen (Unmasking)		
Satiiri (Satire)			

Berger (1993) antaa jokaisesta huumorin keinosta tekstiesimerkkejä, jotka havainnollistavat hyvin kunkin keinon ominaispiirteitä. Tämän tutkielman rajoissa ei kuitenkaan ole mielekäästä käsitellä jokaisen huumorin keinon tunnusmerkkejä esimerkein. Keskittykäämme siis yksityiskohtaisemmin niihin keinoihin, jotka ovat tutkielmani aiheen eli huumorin kielen kannalta olennaisia, ja jättäkäämme huomiotta ne keinot, jotka eivät liity huumorin kieleen. Miten sitten rajata, mitkä huumorin keinot liittyvät kieleen ja mitkä eivät?

Berger on tehnyt omassa luokittelussaan selvän rajauksen kielellisiin keinoihin: *kieli* on oma kategoriansa. Kun kuitenkin tarkastelemme Bergerin listausta, huomaamme, että rajat eri huumorin keinojen välillä voivat olla häilyviä. Lisäksi rajat eri kategorioiden välillä voidaan kyseenalaistaa. Kuten Laakso (2014b: 35) huomauttaa: ”eivätkö esimerkiksi logiikan alle listatut ”virheet” voi yhtä hyvin ilmetä kielellisen huumorin kategoriassa silloin, kun tekstin huumori rakentuu kielellisen väärinymmärryksen varaan?”

Laakso (2014b: 36–37) löytää myös muita puutteita Bergerin jaottelusta: Bergerin listaus ei sisällä huumoria, joka syntyy tabun rikkomisesta. Lisäksi lukijaposition hierarkkisuuheen, kuten kaksoisyleisöön (esimerkiksi lapsilukija ja aikuislukija) pohjautuva huumori puuttuu Bergerin listauksesta. Laakso toteaa, että ainakin kaunokirjallisuuden tulkinnassa Bergerin listauksessa ja sen logiikassa on puutteita, koska yksittäinen huumorin laukaisija voidaan sijoittaa usean eri keinon alle. (Laakso 2014b: 37.)

Bergerin jaottelun täsmällisyydessä on ongelmansa, mutta kuten huumorintutkijat kautta aikain ovat todenneet, huumorissa ja sen tulkinnassa on aina subjektiivisuutta mukana, mikä tekee kaikenlaisista tarkkarajaisista huumorin luokitteluista mahdottomia. Samanaikaisesti huumorissa voi olla läsnä useampia eri kategorioita ja keinoja; tärkeää on, että huumorintutkija on tietoinen tästä huumorin monisäikeisyydestä ja ottaa sen huomioon tutkimuksessaan. Bergerin jaottelu on käyttökelpoinen, kunhan sen rajoitteet ja puutteet tiedostaa. Berger (1993: 17) itsekkin toteaa, että monet hänen listaamansa huumorin keinot voivat vaikuttaa samanaikaisesti, on vain eriteltävä ne ja tunnistettava tärkeimmät koomisen tulkinnan mahdollistajat.

Jaottelu on käyttökelpoinen erityisesti huumorin keinojen erittelyyn ja analysointiin aineiston pohjalta. Se on systemaattinen, typologinen ja perusteellinen, ja sitä voi käyttää välineenä selvittämään yleiskuvaa jonkin tekstiaineiston huumorin keinoista, kuten oman tutkielmani kohdalla on tavoite.

Huumorin keinojen listauksen lisäksi Berger tarjoaa metodin, jolla lähestyä huumoria. Hänen metodinsa on seuraavanlainen:

- 1) Tekstiesimerkki pyritään jakamaan huumorin kannalta keskeisiin elementteihin ja erittelemään siitä huumoria tuottavat keinot.
 - 2) Nämä keinot arvioidaan ja päätellään, mitkä esiin nousevista keinoista ovat kyseisessä tekstiesimerkissä keskeisimpiä.
- (Berger 1993: 16–17.)

Bergerin metodi lähestyy huumoria prosessina, joka on mahdollista purkaa osiin ja analysoimalla näitä osia selvittää, mistä huumori rakentuu. Hyödynnän tätä Bergerin metodologista lähestymistapaa tutkielmani aineiston analyysissa ja tulkinnassa.

Oman aineistoni analyysissa käytän Bergerin huumorin keinojen luokittelua soveltuvin osin. Koska tämä on lingvistiikan alan tutkielma, rajaan Bergerin keinovalikoimasta oman käsittelyni ulkopuolelle ne keinot, jotka ovat kieli-kategorian ulkopuolella. Kieli-kategoria on jo nimensäkin puolesta soveltuva huumorin kielellisten piirteiden tutkimiseen. Kieli-kategorian alle on listattuna sellaisia huumorin keinoja, jotka kytkeytyvät kieleen ja sen tietynlaisella käytöllä luotavaan huumoriin. Siksi on perusteltua hyödyntää kieli-kategorian keinojen analyysia tässä tutkielmassa.

Kielentutkimuksellisesta näkökulmasta tämä rajausta ei ole yksiselitteinen: myös muunlaiset rajaukset olisivat perusteltavissa, koska myös muut kuin kieli-kategorian keinot ovat kytköksissä kieleen. Tehkäämme katsaus Bergerin jaottelun eri kategorioihin ja niiden sisältöön.

Kielen suhde huumoriin on usein erottamaton. Bergerin jaottelun kaltainen erottelu kielellisiin, loogisiin, identiteetillisiin ja toiminnallisiin huumorin keinoihin on helppo kyseenalaistaa, koska kieli ulottuu moniin muihinkin kuin vain kieli-kategorian alaisiin keinoihin. Kun pohdimme tämän jaottelun filosofiaa syvemmin, ymmärrämme, että kyse ei niinkään ole, onko kielellä osansa huumorin keinoissa, jotka on listattu kieli-kategorian ulkopuolelle. Usein kieltä väistämättä tarvitaan huumorin synnyssä. Kyse on pikemminkin siitä, millaisin tekniikoin ja painotuksin sekä minkälaisista aineksista huumori syntyy, ja mihin huumori perustuu. Se, millainen rooli kielellä on huumorissa, määrittää sen joko huumorin kielelliseksi keinoksi tai joksikin muuksi. Kieltä toki tarvitaan melkein kaikissa Bergerin listaamissa huumorin keinoissa, mutta olennaista on, onko juuri kieli keskeisin huumorin luonteeseen ja syntyyn vaikuttava tekijä tarkasteltavan keinoon kohdalla. Esimerkiksi Bergson (1994: 83) toteaa, että äkkiseltään voi tuntua keinotekoiselta luoda kielelliselle huumorille oma luokkansa, koska kieli

on läsnä lähes kaikessa huumorissa. On kuitenkin tärkeää tehdä ero kielen *ilmaiseman* huumorin ja kielen *synnyttämän* huumorin välillä. Kielellä on roolinsa molemmissa, mutta vain jälkimmäisessä kielestä itsessään tulee koomista ja kielen itsensä huvittavat ominaisuudet nousevat pääosaan. (Bergson 1994: 83–84.)

On selvää, että esimerkiksi burleskissa kieli on vain pieni osa huumorin syntyä – identiteetin ja esteettisen muodon kanssa leikkittely on kieltä merkitsevämpi tekijä, joka erottaa burleskin omaksi huumorin keinokseen. Slapstick huumorin keinona taas perustuu fyysiseen komiikkaan; törmäilyihin, kaatumisiin, liioiteltuihin fyysisiin sattumuksiin ja kaikenlaiseen koheltamiseen. Se ei vaadi kieltä tai puhetta, ja onkin yleinen huumorin keino esimerkiksi mykkäfilmikomedioissa. On siis täysin perusteltua, että slapstick on toiminta-kategorian alainen huumorin keino eikä esimerkiksi kieli-kategorian alainen keino. Nähdäkseni toiminta- ja identiteetti-kategorioiden keinojaottelu on kauttaaltaan perusteltua. Suurimmat tulkinnanvaraisuudet keinojen luokittelusta liittyvät kieli- ja logiikka-kategorioiden väliseen rajankäyntiin. Logiikka-kategoriassa on esimerkiksi sellaisia huumorin keinoja kuten listaaminen ja toisto, joilla on vahva yhteys kieleen. Toisto on yleinen keino monessa eri tekstilajissa, kuten lyriikassa, jossa kieli ja sen muoto ovat tärkeässä osassa. Bergson (1994) jopa näkee toiston olennaisena piirteenä, joka erottaa koomisen neutraalista.

On kuitenkin eri asia, käytetäänkö toistoa taiteellisena tyylikeinona, retorisenä keinona tehostamaan argumentaatiota vai tekniikkana, jolla luodaan huumoria. Toistolla on eri funktioita eri konteksteissa. Huumorin kentällä toisto on keino, jota käytetään synnyttämään erityisesti inkongruenttia huumoria. Toiston avulla voidaan luoda koominen vaikutelma asiasta, joka ei itsessään ole välttämättä sisällöltään koominen. Toisto rikkoo lukijan tai kuulijan odotuksia, mikä saattaa toiston kohteena olevan asian vastaanotettavaksi leikitilassa ja täten ymmärrettäväksi huumoriksi. Toisto on siis ennen kaikkea teknisen muodon avulla luotu vihje huumorin läsnäolosta, ei merkityksen ja kielellisen sisällön tasolla luotu huumorin keino, kuten kieli-kategorian huumorin keinot yleisesti Bergerin jaottelussa. Täten toisto huumorin keinona on perusteltavissa logiikka-kategorian alle siinä missä esimerkiksi analogia tai vertailu. Suomessa toistoa huumorin keinona käyttää runsaasti esimerkiksi kolumnisti ja esseisti Jyrki Lehtola, jolle liioiteltu toisto on muodostunut eräänlaiseksi tavaramerkiksi (Moilanen 2004).

Edellä olen perustellut, miksi Bergerin jaottelu ja metodi ovat tulkinnanvaraisuudestaan huolimatta varsin pätevä kielelliseen analyysiin. Rajaan oman analyysini koskemaan vain

kieli-kategorian keinoja, sillä analyysini on lingvististä. Logiikka-, identiteetti- ja toiminta-kategorioissa kieli ja sen spesifi käyttötapa eivät ole päätekijöitä keinojen muodostumisessa, vaan riisutuimmillaan kieli on niissä vain väline huumorin välitykseen, jos sitäkään. Kaikki huumori ei ole tekemisissä puhutun tai kirjoitetun kielen kanssa.

Toinen syy, miksi olen rajaukseni tehnyt, on tutkielmani suppeus. Pro gradu -tutkielman puitteissa 45 eri huumorin keinojen analysointi ei ole mahdollista sillä tavoin kuin sen mielekkääksi koen. Kolmasosa kaikista keinoista kuuluu kieli-kategoriaan, joten analysoitavaa on tutkielman tarpeiksi tarpeeksi tässäkin.

Koen tärkeäksi esittää vielä erään tärkeän huomion Bergerin jaottelun soveltuvuudesta eri tekstilajien analysointiin. Huumorin kielellinen analysointi kaikkien Bergerin huumorin kielellisten keinojen mukaan on otollista erityisesti kaunokirjallisissa teksteissä. Monen Bergerin keinojen ominaispiirteeseen kuuluu, että huumori syntyy juonellisista käänteistä tai hahmojen välisestä vuorovaikutuksesta, kuten väärinymmärrys ja nokkela sanailu. Monet keinoista ovat ominaisia juonellisille teksteille tai teksteille, joissa on dialogia. Aineistossani ei kuitenkaan ole fiktiivistä kaunokirjallista tekstiä hahmoineen ja dialogeineen, vaan markkinointitekstiä, jossa on puhuja (tekstin kirjoittaja) ja vastaanottaja (tekstin lukija), jolle teksti on suunnattu ja jota puhutellaan usein jopa suoraan. Aineistossani huumori ei synny hahmojen välisestä kommunikaatiosta tai tapahtumista hahmojen välillä. Huumoria ei myöskään synny vitseistä; huumori syntyy ensisijaisesti kielen *tyylistä*. Pureudun tähän tarkemmin luvussa 3.1.

2.6 Laadullinen aineistopohjainen kielentutkimus

Tutkimusmenetelmänäni on laadullinen aineistopohjainen kielentutkimus. Luodonpää-Manni ja Ojutkangas määrittelevät menetelmän seuraavanlaisesti:

Laadullinen aineistopohjainen kielentutkimus on aitojen kielenkäyttö-aineistojen syvällistä tarkastelua. Vaikka kielellisten aineistojen tallennuksessa, käsittelyssä ja analyysissä hyödynnetään usein digitaalisia apuvälineitä, tutkijan tulkinnalla ja käsityönä tekemällä analyysillä on menetelmässä keskeinen asema, sillä laadullisella aineistopohjaisella kielentutkimuksella tavoitellaan tutkimuskohteen kokonaisvaltaista ymmärtämistä. (Luodonpää-Manni–Ojutkangas 2020: 412.)

Käyttämäni tutkimusmenetelmän valinta tapahtui aineistolähtöisesti, eli tein valintani tutustuttuani ensin aineistoon. Ensin valitsin aineistoni ja rajasin sen sopivaksi katsomallani tavalla. Sitten tutustuin aineistooni, ja aineistosta esiin nousseiden huomioiden perusteella valitsin mielestäni sopivimman menetelmän sen tutkimiseen. Laadullinen aineistopohjainen kielentutkimus valikoitui tutkimusmenetelmäksi, sillä se käsittää aitojen kielenkäyttöaineistojen syvällisen tarkastelun, jonka tavoitteena on muodostaa kokonaisvaltainen ymmärrys tutkimuskohteesta (Luodonpää-Manni-Ojutkangas 2020: 414). Tavoitteeni on nimenomaan muodostaa kokonaisvaltainen kuva Levykauppa Äx:n blogin kielellisistä piirteistä ja pohtia, millä tavoin niiden avulla muodostetaan huumoria. Laadullinen tarkastelu on siksi tutkielmaani sopivin tarkastelutapa.

Ensin luokittelin kielellisen huumorin esiintymät aineistossani Bergerin kategorisoinnin avulla eri luokkiin. Tämän lisäksi luokittelin aineistoani kielellisten muoto- ja tyylipiirteiden perusteella erilaisiin luokkiin. Tämä ensin mainittu luokittelu oli systemaattista ja luokitteluni kattoi koko aineiston. Jälkimmäinen luokittelu oli täydentävää: en koodannut koko aineistoani luokittelun avulla, vaan poimin ensimmäisellä luokittelukierroksella esiin tulleita kielellisiä muoto- ja tyylipiirteitä, jotka korostuivat aineistossa. Esittelen luvussa 3.1 tarkemmin ne kategoriat, joihin täydentävä kielellinen luokitteluni perustuu.

Tämä täydentävä kielellisiin muoto- ja tyylipiirteisiin luokittelu auttaa ymmärtämään syvemmin huumorin kielellisten keinojen muodostumista kielen muodon ja tyylin tasolla, ja se tukee huumorin kielellisten keinojen kokonaisvaltaista ymmärrystä. Pro gradu -työn laajuudessa systemaattinen luokittelu koko aineiston osalta kielen muoto- ja tyylipiirteiden osalta ei ollut mahdollista. Koen, että Bergerin jaottelu huomioi kielellisen näkökulman jo niin vahvasti, että en tarvitse toista luokittelumallia rinnalle, vaan lähinnä täydentämään luokittelua kokonaisvaltaisen ymmärryksen muodostamiseksi.

3 HUUMORIN KIELELLISET KEINOT LEVYKAUPPA ÄX:N BLOGISSA

Etenen analyysissäni systemaattisesti Bergerin (2013: 48) listauksen mukaisessa järjestyksessä. Jokaisen huumorin kielellisen keinon kohdalla esittelen aineistostani tekstiesimerkin tai -esimerkkejä kyseisestä keinosta. Aineistoni on laaja, ja määrällisesti eri huumorin keinojen yksittäisiä esiintymiä on aineistossa tuhansittain. Tutkielmani ei pyri määrälliseen analyysiin tai vertailuun, vaan yleiskatsaukseen huumorin kielellisistä keinoista Levykauppa Äx:n blogissa. Käytän tästedes tutkielmassani aineistostani lyhennettä LÄ.

Huumorin kielellisten keinojen analyysissä käyttämäni Bergerin keinojaottelu ei perustu kieliopillisiin kategorioihin vaan erilaisiin kielenkäytön tekniikoihin (alluusio, määrittely), tyylikeinoihin (mahtipontisuus, liioittelu, leikillisuus, loukkaukset, lapsenomaisuus) suhtautumisen tapoihin ja sanomisen sävyihin (ironia, naurunalaiseksi tekeminen, sarkasmi), lajityyppeihin (satiiri, vitsikkyys) sekä interpersoonaisiin tilanteisiin ja dialogiin (väärinymmärrys, liioiteltu kirjaimellisuus, nokkela sanailu). Bergerin mallin mukaisen keinojen analyysin tueksi erittelen, mistä aineiston kielellinen tyyli koostuu, ja esittelen aineistossa olevia tyylipiirteitä kielikeskeisemmästä näkökulmasta kuin mihin Bergerin jaottelu antaa välineet.

Ennen siirtymistä varsinaiseen analyysiin esitän erään huomion Bergerin huumorin kielellisten keinojen kääntämisestä. Suurin osa käsitteistä on käännettävissä yksiselitteisesti ja täsmällisesti suomen kielen vastineekseen, kuten esimerkiksi *satire* > *satiiri*. *Repartee* on käsite, jolle on vaikea löytää vakiintunutta käsitettä suomen kielestä. Sanakirja *Merriam-Webster* määrittelee käsitteen seuraavanlaisesti:

1a: a quick and witty reply

1b: a succession or interchange of clever retorts: amusing and usually light sparring with words

2: adroitness and cleverness in reply: skill in repartee

(Merriam-Webster Dictionary: repartee.)

On siis mielestäni perusteltua kääntää tämä kielellisen huumorin piirre *nokkelaksi sanailuksi*.

3.1 Levykauppa Äx:n blogin kielellinen tyyli

LÄ:n kieli on leikittelevää; sen kielellinen tyyli on kauttaaltaan kohosteista eli poikkeavaa ja huomiota herättävää. Blogin huumorikin juontuu pitkälti sen kielellisestä tyylistä. Siksi on tärkeää käsitellä LÄ:n kielellistä tyyliä ja sen piirteitä ennen siirtymistä huumorin kielellisten keinojen käsittelyyn. On tarpeen määritellä ensin tyylin käsite, ennen kuin analysoin LÄ:n blogin kielellisiä tyylipiirteitä.

Pauli Saukkonen (1984) on tutkinut, mikä on tyylin olemus ja mistä tyyli syntyy. Eräs Saukkosen tutkimuksen lopputuloksista on, että tyyli syntyy ensisijaisesti kielenkäyttäjän näkökulmasta asiaan. Tyyli on vahvasti subjektiivinen asia sekä viestin esittäjän että sen vastaanottajan näkökulmasta. Saman asian voi sanoa lukemattomin eri tavoin, ja se, *miten* asia sanotaan, luo tyylin. On olemassa kieliyhteisön yleisesti hyväksymiä säännönmukaisuuksia, joita voidaan nimittää *tyylinormeiksi*, ja näistä tyylinormeista muodostuu *tyylilajeja* (Saukkonen 1984: 9).

Saukkonen pohtii erilaisia tyylin määritelmiä ja sitä, mikä osa tekstistä on tyyliä. Saukkonen viittaa ensin Leevi Valkaman laajaan näkemykseen tyylistä. Kaikkein laajimman määritelmän mukaan tyyliä on kaikki, mikä tekstissä on ilmi pantuna. Tämä käytännössä tarkoittaa, että kaikki tekstissä on tyyliä, paitsi se, että se on 'tekstiä'. Tyyli ei ole yksin muodon tai sisällön piiriin kuuluvaa, eikä ajatusten, motiivien tai kuvailun tapaan kuuluvaa – se on niitä kaikkia. Ne kaikki ovat tyyliä kannattelevia tekijöitä ja niiden yksilölliset ominaisuudet ilmenevät tyyliässä. (Saukkonen 1984: 92 < Valkama 1956.)

Toisen, rajatumman näkemyksen mukaan kaikki tekstin ominaisuudet eivät suinkaan kuulu tyylin piiriin, vaan tekstissä on olemassa myös vaihtelematon ydin, joka on vapaa mistään erityisestä tyylistä, mutta jota varioimalla voidaan muodostaa erilaisia tyylejä. Saukkonen havainnollistaa tätä näkemystä sanojen *ilta* ja *ehtoo* avulla. *Ilta* edustaa tätä ydintä ja *ehtoo* tyyllillistettyä merkitystä *ilta*-sanasta. Denotaation ja konnotaation käsitteet ovat tärkeitä tässä näkemyksessä tyylistä. Saukkonen muotoilee tyylin muodostumisen seuraavalla tavalla:

Jokaisessa tekstissä on periaatteessa kaksi semanttista kerrosta: (1) se, joka ilmaisee tarkoitteen, referentin, t. joka edustaa teemaa, aihetta eli denotatiivista t. referentiaalista merkitystä, ja (2) se, joka ilmaisee tekstin puhujan tai kirjoittajan perspektiivin, näkökulman tarkoitteeseen ja teemaan. Samaan tarkoitteeseen viittaavilla teksteillä on siis yhteisten ominaisuuksien lisäksi

vaihtelevia ominaisuuksia sen mukaan, mikä on näkökulma. Tämä perspektiivimerkitys edustaa tekstin konnotatiivista merkitystä, ja sitä voidaan pitää tyyllillisenä merkityskerroksena. (Saukkonen 1984: 92.)

Käytän omassa aineiston analyysissäni jälkimmäistä, selvärajaisempaa ja suppeampaa näkemystä tyylistä. Minua kiinnostaa erityisesti poikkeavat, yllättävät konnotaatiot, joita aineistostani mahdollisesti löytyy. Mikäli näitä aineistossa esiintyy runsaasti, se tukee hypoteesiani inkongruentin huumorin korostumisesta aineistossa.

Seuraavaksi esittelen, millaisista kielellistä keinoista LÄ:n tyyli muodostuu. Ryhmittelen tyylikeinot morfologisiin tyylikeinoihin, leksikaalisiin tyylikeinoihin, kielikuvallisuuteen sekä muihin tyylikeinoihin. Morfologisten ja leksikaalisten tyylikeinon välinen raja voi olla joissain tapauksissa häilyvä. Jokaisesta tyylikeinosta annan esimerkkejä aineistosta.

Morfologiset tyylikeinot

Verbimuotojen tyyllistäminen runollisilla ja vanhahtavilla persoonapäätteillä *-pi* ja *-vi*: *onpi*, *saapi*, *löytyypi*, *löytyvi*

Nominien tyyllistäminen johtamalla erityisesti puhekielelle tyypillisillä johdinaineksilla: *levykäinen* ('levy'), *kulunki* ('kulu'), *rahuli* ('raha'), *mällykkä* ('mälli'), *netskula* ('netti')

Leksikaaliset tyylikeinot

Uusien sanojen luominen yhdistämällä: *pökälemestari*, *lompuukiystävällinen*, *megamälli*, *vinyylinhellimisviikot*

Puhekieliset, alatyyliset, affektiiviset tai vanhahtavat sanavalinnat: *turahtaa*, *pyllyttely*, *vehje*, *tahi*, *taasen*, *kuunaan*

Kielikuvallisuus

Vertaukset: *Varastoalennukset tulevat kuin talvinen raikastava sade!*

Metaforat: *Tulevaisuus - tuo käymättömistä korpimaista salamyhkäisin.*

Muut tyylikeinot

Lainausmerkkien ”ylimääräinen” käyttö:

(1) Levykäiset sinulle, rahulit meille - "se" on edelleen pelin henki!

- (2) Levy toimitetaan sitten perässä helmikuun lopussa kunhan "se" ilmestyy. Erityisesti näitä uutuuslevykäisiä uskomme tänä vuonna päätyvän erinäisiin pukinkontteihin ja sukanvarsiin, joten otahan "niistä" vaari.
- (3) Levykäisiä on siis tarjolla eri määrät ja valikoimat eri "paikoissa".
- (4) Ekstratäripit uutuuksien maailmasta napataan tällä kertaa viiden "satseissa".
- (5) Fotobundlet onpi aina rajoitettuja painoksia eli niitä myydään vain niin kauan kuin "tavaraa" riittää.

Denotaation ja konnotaation käsitteiden avulla voimme tarkastella viimeksi mainittua tyylikeinoa. Lainausmerkeillä on omat yleisesti sovitut spesifit käyttötarkoituksensa:

Tavallisimmin lainausmerkeillä osoitetaan, että teksti on suoraa sanasanaista siteerausta puheesta, ajatuksista tai kirjoituksesta. – –

Lainausmerkeillä voidaan myös osoittaa sana toisesta tyyllilajista lainatuksi tai omatekoiseksi tai muuten poikkeavalla tavalla käytetyksi. (Kielikello 2006.)

Lisäksi lainausmerkeillä voidaan esimerkiksi erottaa tekstistä teosten nimet tai kielenaineokset, mutta tämä voidaan tehdä myös kursivoimalla, kuten esimerkiksi tässä pro gradu -työssä. Kaikki neljä edellä mainittua käyttötappaa lainausmerkeille ovat denotatiivisia eli ensisijaisia, kontekstista riippumattomia käyttötappoja, jotka ovat yleisesti käytössä eivätkä vaadi erityistä tulkintaa ollakseen ymmärrettäviä. Sen sijaan LÄ:ssä esiintyvät tavat käyttää lainausmerkkejä eivät sovi näihin denotatiivisiin merkityksiin. LÄ:n tuottamat merkitykset lainausmerkeille ovat konnotatiivisia. Niiden merkitys ei ole samalla tavoin transparentti kuin denotatiivisilla lainausmerkkien käytöllä.

Muita huomionarvoisia tyylikeinoja LÄ:ssä ovat liitepartikkeleiden runsas käyttö, tiettyjen sanojen ja ilmaisujen runsas käyttö (kuten *tahikka*, *elikkäs*, *vehje*, *levykäinen*, *lompuuki*, *kosanderi*, *mälläys*, *palanpainikkeet*, *livemälli*, *emähalpa*, *oujes*, *ou jeah*, *uumama*, *aamen*) sekä ”x, tuo y, joka z” -rakenne (tästä rakenteesta lisää luvussa 3.2.3). Kuten huomaamme yleisten sanojen ja ilmausten listasta, monet niistä ovat affektiivisia, puhekielisiä tai muutoin kielellä leikitteleviä. Ne luovat humoristista tyyliä yllättävyydellään ja leikittelevyydellään. Lausetasolla LÄ:n kielellistä tyyliä hyvin kuvaava esimerkki on seuraava: *Uutuusherkkujen joukosta esiin ponnahtavat myös nämä kunnon "jötkäleet" elikkäs juhlavat boksimällit (LÄ52)*. Sitaatti sisältää LÄ:lle hyvin tyypillisiä kielellisiä piirteitä eli uusien sanojen luomista

yhdistämällä (*uutuusherkkujen, boksimällit*), puhekielisyyttä (*”jötkäleet”, elikkäs*), konnotatiivista lainausmerkkien käyttöä (*”jötkäleet”*) sekä kielikuvallisuutta (*”jötkäleet”*).

3.2 Levykauppa Äx:n blogissa esiintyvät huumorin kielelliset keinot

Seuraavaksi analysoin huumorin kielellisiä keinoja aineistossani Bergerin (2013: 47) luokittelun mukaisesti. Eri keinojen yhdistyminen on yleistä, sillä keino ei ole aina määriteltävissä tarkkarajaisesti vain yhdeksi keinoksi (Berger 1993: 15). Kuten Berger (1993: 15) toteaa, on syytä luokitella aineistoesiintymä siksi huumorin keinoksi, jota se on lähimpänä ja jonka ominaisuuksiin se eniten sopii. On huomionarvoista, että monet Bergerin huumorin kielellisistä keinoista ovat ominaisuuksiltaan ensisijaisesti soveliaimpia kertoviin teksteihin, tilannekomiikan mahdollistaviin tekstilajeihin sekä teksteihin, joissa esiintyy henkilöhahmoja ja hahmojen välistä dialogia. Näitä keinoja ovat erityisesti väärinymmärrys, liioiteltu kirjaimellisuus ja nokkela sanailu.

3.2.1 Alluusio

Alluusio on kiertoilmaus, joka toisin kuin lainausmerkkeihin laitettava sitaatti ei lainaa lähdettään suoraan (TT: *alluusio*). Alluusiot ovat siis intertekstuaalisia viittauksia, joilla viitataan tekstin itsensä ulkopuolelle johonkin toiseen, tunnettuun asiaan tai ilmiöön. LÄ:ssä alluusiot ovat esimerkiksi viittauksia rocklyriikoihin.

(1) Iron Maidenin uutta liveä isketään pöytälevvyyn ja sen yli tästä päivästä eteenpäin kuin kello olisi koko ajan **kahta minuuttia vaille keskiyön!** (LÄ55.)

Tässä esimerkissä on intertekstuaalinen viittaus Iron Maidenin *2 Minutes to Midnight* -kappaleeseen (1984). Iron Maidenin uutta albumia markkinoivaan tekstiin on valittu sitaatti yhtyeen vanhasta kappaleesta. Sitaatti on kontekstoitu uudelleen ja sitä on käytetty pohjana aivan uudelle vertauskuvalle. Tämänkaltaiset kokonaan uudet vertauskuvat ovat yksi esimerkki LÄ:n omaperäisistä kielenaineksista.

(2) Oletko valmis, osaatko psalmis? (LÄ46.)

Tässä esimerkissä viitataan Hassisen Kone -yhtyeen kappaleen *Jeesus Tulee* (1981) sanoituksiin. Yleisesti rocklyriikkaviittaukset eivät itsessään ole välttämättä humoristisia, mutta tässä humoristinen sävy ja yllättävyys syntyy siitä, että sitaatti on kontekstistaan irrotettu, sisältää loppusoinnun ja yhdistelee arkista ja raamatullista sanastoa. Inkongruenssiteorian mukaisesti se tarjoaa täten yllättävää vastakohtaisuutta, joka luo huumoria. Kuten luvussa 3.2 totesin, LÄ:ssä huumorin kielelliset keinot ovat usein läsnä rinnakkain, niin myös tässä esimerkissä, jossa yhdistyvät alluusio sekä osuva ja nokkela sanailu loppusoinnun muodossa. Alluusion voi tässä mieltää yhdistyvän yhtäältä rock-kappaleeseen, toisaalta myös Raamattuun. Myös tätä suurempia raamatullisia alluusioita esiintyy LÄ:ssä:

(3) Ennakkotilaamallaan varmistat **aina ja iankaikkisesti** sen, että ko. tilattu vehje saapuu tykösi julkaisupäiväksi. Tämä on periaate, josta emme suostu tinkimään **aamen**. (LÄ16.)

Varsinkin *aamen*-sanaa esiintyy LÄ:ssä runsaasti. Sitä käytetään LÄ:ssä lauseen lopussa viimeisenä sanana. Huumori syntyy inkongruenssista, kun hyvin erilaiset tekstityypit yhdistyvät. Markkinointiteksti (*ennakkotilaamallaan, saapuu – – julkaisupäiväksi*) yhdistyy hengelliseen, hartaaseen kieleen (*aina ja iankaikkisesti, aamen*). Raamatullinen kieli myös luo mahtipontista sävyä tekstiin. Seuraavassa luvussa erittelen lisää mahtipontisuutta sisältäviä huumorin kielellisiä keinoja aineistossa.

3.2.2 Mahtipontisuus

Mahtipontisuus on huumorin keino, joka saa tehonsa kielellisestä yliampuvuudesta ja kontrastista sen välillä, mitä sanotaan ja miten sanotaan. Tärkeää on erityisesti, miten asiat sanotaan. Pienestä, vähäpätöisestä ja tylsästä asiasta voidaan saada luotua huumoria suurellisella ilmaisulla. Arkinen ja banaali muuttuu juhlavaksi, jopa rienaavaksi pateettisuudessaan. Berger esittää, että mahtipontisuus huumorin keinona voi olla kehitystä lapsenomaisesta huumorin muodosta, siansaksasta. (Berger 1993: 24–25.) Siansaksan sijaan mahtipontisuus ei kuitenkaan ole kielellisesti nonsensea, ja huumori syntyy kielellisestä liioittelusta; siitä, miten asiat ilmaistaan (Berger 1993: 24–25). Siansaksan, mutta myös mahtipontisuuden kohdalla huumori syntyy vieraannuttamisesta: kieli etualaistuu, muoto tulee pääosaan ja merkitys jää taka-alalle. Yllättävät ja ennakoimattomat tavat käyttää kieltä saavat meidät kokemaan huumoria. Täten näiden huumorin keinojen ja muotojen synnyttämä reaktio sopii yhteen erityisesti inkongruenssiteorian kanssa.

LÄ:ssä mahtipontisuus on yleinen huumorin keino, ja mahtipontisuus on toteavaa, jopa julistavaa ja paatoksellista:

(4) Tulevaisuuden julkaisut ovat nykyhetken ennakkotilattavia, tämä on filosofia, josta emme kuunaan luovu. (LÄ3.)

Tämä on filosofia, josta emme kuunaan luovu luo virkkeeseen toteavan, julistavan vaikutelman: asia nyt on näin eikä muutu muuksi. Tämän *tulevaisuuden X on nykyhetken Y* -rakenteen voi tulkita myös idiomaattiseksi konstruktioksi (Penttilä 2006: 17–18) samaan tapaan kuin lingvisti Talmy Givónin aforismin *today's morphology is yesterday's syntax*. Aforismillaan Givón viittaa univerbaatioon eli ilmiöön, jossa useamman sanan muodostama sanaliitto kiteytyy yhdeksi sanaksi ja sanojen välisistä suhteista tuleekin sanan sisäisten osien välisiä suhteita sanaliiton kiteytyessä sanaksi. (Givón 1971.)

Sanavalinnat tukevat luokittelua mahtipontisuuden alle: suuria merkityksiä kantavat sanat *tulevaisuus, nykyhetki* ja *filosofia* sekä ehdottomuutta ilmaiseva, ylätyylinen *kuunaan* (KS: *kuunaan*) tekevät tästä virkkeestä varsin omaperäisen. Mikäli virkkeestä riisuisi mahtipontisuuden ja ilmaisisi sen tyyliltään neutraalimmalla kielellä, se voisi näyttää esimerkiksi tältä: *Voit ennakkotilata meiltä tulevia julkaisuja nyt ja jatkossa*. Suuria, abstrakteja asioita ilmaisevien sanojen sekä ylätyylisten ja vanhahtavien sanojen yhdisteleminen onkin eräs toistuva ja omaperäinen kielellinen piirre LÄ:ssä.

Toinen esimerkki mahtipontisuudesta:

(5) Vesalan uuden levyn vinyyliä saapi myös just nyt **kaikista maailman Äxistä!** (LÄ14.)

Tämä esimerkki on siinä mielessä kiintoisa, että tässä mahtipontisuus ei ole täysin Bergerin painotuksen mukaista eli kielen muodon korostumista. Mahtipontisuus tässä syntyy pikemminkin merkityksen tasolla: *kaikista maailman Äxistä* kuulostaa mahtipontiselta, mutta kuten Berger (1993: 24) toteaa, mahtipontisuuden ydin on siinä, *miten* asia sanotaan. Väite on todennäköisesti aivan tosi, siksi en luokitellut tätä esimerkiksi liioittelu-keinoon alle, mutta koska siinä on mukana määrite *maailman*, saa se väitteen kuulostamaan mahtavammalta kuin se onkaan. Kun *maailman* ottaa pois, *kaikista Äxistä* ei kuulosta enää lainkaan yhtä

mahtipontiselta. Lisäksi *kaikista maailman Äxistä* saa Levykauppa Äx:n kuulostamaan maailmanlaajuiselta yritykseltä, mitä se ei ole, vaan kansallinen yritys. Tässä mielessä mainitsemani esimerkki sisältää myös liioittelua huumorin kielellisenä keinona. Myös seuraava esimerkki lähestyy kuvaamaansa kohdetta globaalista näkökulmasta ja laajentaa sitä jopa koko maailmankaikkeuteen:

(6) **Maailman ja universumin paras** Lasten Hautausmaa julkaisee neljännen levynsä (LÄ5).

Jonkin asian parhaus on hyvin subjektiivista, varsinkin jos parhaiden laatu on sellaista, mitä ei voida mitata objektiivisilla mittareilla. Väite, että rockyhtye Lasten Hautausmaa on *maailman ja universumin paras*, on mahtipontinen, vaikka on hyvinkin mahdollista, että kyseessä oleva yhtye tosiaan on maailman ja universumin ainoa Lasten Hautausmaa ja täten myös paras sen niminen entiteetti.

3.2.3 Määrittely

Berger (1993: 30) toteaa, että määrittely on huumorin keino, joka toimii usein yhteistyössä muiden keinojen kanssa, kuten loukkausten ja liioittelun. Määrittelyn huumorin keinona voi ajatella olevan olemukseltaan ensisijaisesti inkongruenttia odotusten ja toteutuksen välisen ristiriidan takia. Käsitteiden ja termien määrittelyt yleisesti näyttäytyvät meille vakavasti otettavina yrityksinä selittää maailmaa, mutta määrittely huumorin keinona ottaa tutun, vakavasti otettavan muodon eräänlaisena hämäyksenä ja valjastaa sen huumorille. Huumori syntyy tästä epäsovinnaisuudesta ja yllättävyydestä. Määrittelyn käyttäminen huumorin keinona ikään kuin pilaa kuulijan tai lukijan kustannuksella, joka odottaa kuulevansa tai lukevansa jotakin vakavasti otettavaa, mutta saakin huumoria (Berger 1993: 30). Berger ei täsmennä, mitkä rakenteelliset piirteet tekevät määrittelystä määrittelyn, mutta KS (*määritellä*) määrittelee, että määrittely on *definioimista, luonnehtimista, muotoilemista*. Määrittely huumorin keinona nojaa siis tiettyyn kielelliseen malliin, joka tuottaa odotuksen siitä, että nyt kyseessä on määrittely: sen selittäminen, että jokin asia tai asiantila on jonkinlaatuinen tai jonkinlaatuista. Seuraavassa määrittelyiksi tulkittavia esimerkkejä LÄ:stä:

(7) Tulevat levykäiset, nuo elämän jatkumoa kuvastavat vehkeet (LÄ5).

(8) Tulevaisuus - tuo käymättömistä korpimaista salamyhkäisin. (LÄ22.)

- (9) C-kasetit - nuo ihanat vanhan liiton vehkeet jotka tuovat sulosoinnut korviisi ja hymyn huuliloille. (LÄ30.)
- (10) ns 10-mällit, nuo kasettiliiketoiminnan mäyräkoirat (LÄ30).
- (11) Kasetit ovat saapuneet, nuo ihanat nauhuliinit joista kuuluu kivoja ääniä kun survoo ne oikeaan lootaan. (LÄ32.)
- (12) Petteri, tuo Äxän logistiikan ylipappi (LÄ32).
- (13) Postikuluttomuus, se kuumista kuumiin toiminto, joka sulattaa kylmimmänkin lompuukin! (LÄ33.)
- (14) Uutuusherkut, ne herkuista kovimmat! (LÄ38.)
- (15) Ennakkotilaukset, nuo kivistä kovemmat mutta välillä hermoja koettelevat "vehkeet", joita ilman moni asia jäisi tekemättä, moni tarina kertomatta, moni palanpainike nauttimatta... (LÄ43.)
- (16) Uutuudet, ne kehityksen ja eteenpäin menemisen välineet tahi ihan pelkkää kutkuttelua oikeissa sopukoissa aiheuttavat "vehjekset"! (LÄ47.)
- (17) Uutuuslevyt, ne ultimaattiset kiihokkeet levykäisbisneksen maailmassa (LÄ51).
- (18) Uutuudet, ne kovimmat ja kulutusta kestävimmat! (LÄ55.)
- (19) Äxän lahjakortit, nuo vehkeistä parhaat! (LÄ56.)

Määrittelyt LÄ:ssä sisältävät usein kielikuvallisuutta, kuten ajan metafora *tulevaisuus* - *tuokäymättömistä korpimaista salamyhkäisin*. Sen ilmeisen tahallinen kömpelyys ja kliseemäisyys luo huumoria, ja se myös muistuttaa vanhojen mainosten kielellistä tyyliä.

Nuo ihanat vanhan liiton vehkeet jotka tuovat sulosoinnut korviisi ja hymyn huuliloille sisältää Levykauppa Äx:n kotipaikan Kuopion murretta: savolaismurteiden *loi*-monikko *huuliloille*-sanassa toimii tietynlaista lupsakkaa huumoria luovana tyylikeinona, ja *sulosoinnut korviisi* muistuttaa entisaikojen mainoskielen maalailevaa, nykynäkökulmasta jo kliseiseksi muodostunutta tyyliä. *Vehkeet* sanana toistuu jatkuvasti LÄ:ssä, ja sen voi nähdä seksuaalissävytteisenä vihjauksena miehen sukupuolielimiin (KS: *vehje*), ja *survoo ne oikeaan lootaan* voidaan nähdä myös seksuaalissävytteisenä vihjauksena naisen sukupuolielimiin (US: *loota*). Myös *ennakkotilaukset, nuo kivistä kovemmat* sisältää viittauksen sukupuolielimiin ja lisäksi leikkittelyä monitulkintaisuudella: *kivistä* voi olla partitiivi sanasta *kives* tai elatiivi sanasta *kivi*.

Edellä mainituissa määrittelyissä hahmottuu selvä toistuva konstruktio. Tarkastellessamme aineistoesimerkkejä huomaamme niissä tietyn toistuvan kaavan. Yleisin kaava, jolla määrittely huumorin keinona LÄ:n tapaan muodostetaan, on [substantiivi X + pilkku/ajatusviiva + se/ne/tuo/nuo + (adjektiivimäärite) + X:n olemusta kuvaava substantiivi]. Yksinkertaisemmin ilmaistuna tuo konstruktio on *X, tuo Y:n Z* (tai monikossa *X:t, nuo Y:iden Z:t*). Kaikki edellä olevat aineistoesimerkit määrittelystä jakavat yhteisiä muotopiirteitä: niissä on ensin nominatiivimuotoinen substantiivi ja sen jälkeen siihen viittaavalla demonstratiivipronominilla alkava määritelmä tälle substantiiville. Monet näistä ovat sloganmaisia ja verbittömiä rakenteita, jotka toimivat LÄ:ssä otsikoina tai tekstikappaleiden aloituksina. Mainoslauseille eli sloganeille on ominaista ilmaisun tiiviys, ja esimerkiksi verbittömyys on tyypillinen piirre sloganeille. Sloganit saadaan tiiviiksi elliptisyydellä tai jättämällä verbi tai konjunktio pois. Yleensä ajatusviiva korvaa pois jätetyn verbin tai konjunktion. (Mattila 2021.) LÄ:n sloganeissa ajatusviivan sijasta käytetään usein pilkkua.

Huumoria luovat LÄ:n määrittelyissä monet eri elementit: kliseinen ja vanhahtava mainostyyli, murteellisuus, sukupuolielimiin eri tavoin viittaava kaksimielinen kielenkäyttö sekä mielikuvitukselliset ja yllättävät kielikuvat. Voidaan siis määrittelyinkin yhteydessä puhua ensisijaisesti inkongruentista huumorista. Sanavalinnat, kuten *vehkeet* ja *lompuukit*, paljastavat myös omalta osaltaan määrittelyjen humoristisen luonteen. Vanhahtavan tyylinen, länsimurteinen *lompuuki* viittaa lompakkoon. *Lompuukin* vanhahtavuutta korostaa, että sana *lonpuki* lompakon yhteydessä voidaan jäljittää aina Lönnrotin kieleen asti. (SSA: *lompuuki*.)

Kielikuvallisuuskin on tyyliltään niin lennokasta, että se ei sovi kuivan asiatyyllisen määrittelyn piiriin: *tuo käymättömistä korpimaista salamyhkäisin, nuo ihanat nauhuliinit joista kuuluu kivoja ääniä kun survoo ne oikeaan lootaan tai ne ultimaattiset kiihokkeet levykäisbisneksen maailmassa* antavat selvän lukuohjeen: tämä on määritelmä nimenomaan huumorin kielellisenä keinona, ei täsmällisyyteen pyrkivä määritelmä.

Ylle olen koonnut kaikki LÄ:ssä esiintyvät esittelemääni *X, tuo Y:n Z* -kaavaa noudattavat tai sitä läheisesti muistuttavat esiintymät. Esiintymien runsauden perusteella voimme todeta, että tämäntyyppiset määrittelyt ovat LÄ:n kielelle ominaisia aineksia.

3.2.4 Liioittelu

Liioittelu ei välttämättä ole humoristista, mutta muilla kerronnan keinoilla siihen on mahdollista lisätä elementtejä, jotka muodostavat siitä huumoria. Tapoja käyttää liioittelua huumorin keinona on useita: ensinnäkin on vitsit, joissa useampi hahmo yksi kerrallaan kertoo tai tekee jonkin asian, aina edellistä hahmoa suuremmalla ja uskomattomammalla tavalla. (Berger 1993: 33–34.) Suomalaisessa vitsinkerronnan kulttuurissa esimerkkinä näistä käyvät ’suomalainen, ruotsalainen ja norjalainen’ -vitsit. Tämäntapainen vitsityyppi on yleinen, ja siitä on olemassa monia paikkaan ja kulttuuriin sidottuja versioita ympäri maailman.

Toinen Bergerin mainitsema vitsityyppi, johon liioittelu olennaisesti kuuluu, on *tall tale*, jonka voi kääntää ’valhesaduksi’ (kts. Enges 2019). Sadut toki määritellään muutenkin epätosiksi, mutta valhesadun erityisominaisuutena on sen kerronnan näennäinen omakohtaisuus (Enges 2019). Valhesadut sisältävät kekseliäitä ja luovia tapoja liioitella tapahtumia. Valhesadun vakiintunut ’kehys’ on tunnistettavissa ja näin ollen siihen kuuluva liioittelu kuin myös absurdius huumorin keinona on odotuksenmukaista. Valhesadun kuulija tai lukija tietää, että hänelle valehdellaan. (Berger 1993: 33–34.)

Tässä yhteydessä on hyvä sanoittaa jälleen eräs tärkeä huomio liittyen aineistoon: LÄ:ssä huumori muodostuu harvoin vitseistä, se muodostuu pikemminkin kielen tyylillisistä seikoista ja huumorin kielellisistä keinoista, jotka ovat erottamattomassa yhteydessä toisiinsa. LÄ:ssä huumori perustuu jatkuvaan kielelliseen leikittelyyn. Vitseissä sen sijaan on usein ns. *punchline*, ja vitsin kielellä ja sen muodolla ei vitsissä välttämättä ole olennaista funktiota vaan kielellä luotu merkitys ja tarinallisuus saattavat olla tärkeämmässä osassa vitsityypistä riippuen. Jotkin huumorin kielelliset keinot yhdistyvät useammin vitseihin kuin toiset, liioittelu yhtenä niistä; kuuluuhan edellä mainitsemani kahden vitsityypin olemukseenkin liioittelu. Kuten todettua, LÄ:ssä ei ole vitsejä. Mikäli mielimme löytää liioittelua LÄ:stä, on siis lähestyttävä liioittelua eri näkökulmasta kuin mitä Berger tekee. Jos liioittelu huumorin keinona ei perustu näihin kaavamaisiin vitseihin, millaista liioittelu huumorin kielellisenä keinona voi olla?

(20) Tässä **todiste harvinaisesta suurten rokkitähtien kohtaamisesta**, kun Pate Mustajärvi toimittaa dvd-levykäisensä suoraan Hakaniemen Äxän Ollin hikisiin käsiin. **Tilanteessa oli suuren urheilujuhlan tuntua!** (LÄ9.)

Ei liene erheellistä todeta, että on liioittelua puhua *suuren urheilujuhlan tunnusta ja rokkitähtien kohtaamisesta* tässä yhteydessä. Ensinnäkin, *Hakaniemen Äxän Olli* tuskin on suuri rokkitähti, vaan levykaupan työntekijä. Toiseksi, DVD-levyn luovuttamiseen liittyvän kohtaamisen rinnastaminen suureen urheilujuhlaan ja sen tuntuun on myös liioittelua, vaikka sen voi tulkita myös kielikuvallisessa merkityksessä. *Suuren urheilujuhlan tuntu* on kielellisenä keinona liioittelua, mutta se on myös kuvakielisyyttä ja eräänlainen alluusio; omien havaintojeni perusteella *suuren urheilujuhlan tuntu* on runsaan käytön vuoksi selostuskielessä jo muodostunut eräänlaiseksi kliseeksi, jota viljellään myös ironisesti muissa yhteyksissä kuin urheiluselostuksissa. Tämän fraasin isänä voidaan pitää ”sinivalkoista ääntä”, urheiluselostaja Pekka Tiilikaista, joka lanseerasi suuren urheilujuhlan tunnun selostaessaan Lahden 1938 isännöimiä hiihdon maailmanmestaruuskilpailuja (Strozyk 2018). Tässäkin kontekstissa sen voi tulkita ironisena: pienestä kahden henkilön kohtaamisesta luodaan kielellisellä pompöösiydellä suurempi kuin se onkaan. Tässä mielessä se on myös lähellä toista edellä analysoimaani huumorin keinoa, mahtipontisuutta. Mahtipontisuudessa kyse ei ole suoranaisestä valehtelusta, vaan tavanomaisenkin asian ilmaisemista mitä suurellisemmin sanankääntein.

3.2.5 Lapsenomaisuus

Pienillä lapsilla on tapana leikkiä äänneillä, jotka muistuttavat toisiaan, ja kielitaidon kehityttyä siirtyä sanoihin, jotka muistuttavat toisiaan. Lapsenomaisuudessa on kyse yksinkertaisesta huumorin keinosta, jossa äänneiden ja sanojen manipulaatiolla luodaan huumoria. (Berger 1993: 39; Penttilä 1961: 91.) Sanaleikit huumorin keinona muistuttavat lapsenomaisuutta, sillä ne perustuvat myös äänneelliseen leikkiin, mutta niissä myös merkityksellä on usein tärkeä rooli. Lapsenomaisuudessa äänne- ja sanatason leikki riittää. (Berger 1993: 39.)

Hyypä (2020: 52–53) on löytänyt *Aku Ankka* -lehdestä esimerkkejä lapsenomaisesta huumorista. *Aku Ankassa* esiintyy erinäisiä eläimiä, jotka eivät ole sarjakuvan varsinaisia hahmoja eivätkä täten antropomorfistisen representaation piirissä, kuten päähenkilöt, mutta joiden ääntelyä saatetaan kuvata puhekuplissa esimerkiksi seuraavanlaisesti: *Skviik!* (orava), *Urk jukluk yngäh!* (gorilla). Nämä äännähdykset on sarjakuvaruuduissa ”käännetty” myös suomen kielelle, vaikka tiedämme, että nämä alkuperäiset äännähdykset ovat siansaksaa, nonsensea. Tarinan fiktiivisessä maailmassa ne voivat tarkoittaa mitä vain – tekstin kirjoittaja ja kääntäjä luovat merkitykset. Toinen malliesimerkki lapsenomaisuudesta on Lewis Carrollin

(1871) *Through the Looking-Glass* -teoksessa (suom. *Liisan seikkailut Peilimaailmassa*) oleva runo *Jabberwocky*, josta on olemassa lukuisia suomennoksia. Kääntäjät Kunnas ja Manner (1974) ovat kääntäneet sen muotoon *Pekoraali*:

On illanpaisto, ja silkavat saijat
luopoissa pirkeinä myörien ponkii:
surheisna kaikk' kirjuvat lorokaijat
ja vossut lonkaloisistansa ulos vonkii.
(Carroll 1974.)

Käytän *Pekoraalia* esimerkkinä havainnollistamaan, miten lapsenomaisuus voi olla myös hyvin tietoista kielen rakenteista. Toisin kuin Aku Ankan eläinhahmojen kielenvastaiset, interjektioiset repliikit, *Pekoraali* jäljittelee morfofonologisesti ja syntaktisesti kielessämme olevia rakenteita. Se ei silti muutamia funktiosanoja lukuun ottamatta ilmaise oikeita merkityksiä tarinan ulkopuolisessa maailmassa. Lapsenomaisuutta on siis eri tasoista, 'spontaanimpaa' lapsenomaisuutta Aku Ankan eläinhahmojen malliin ja kielen konventiot eksplisiittisesti tiedostavaa lapsenomaisuutta *Pekoraalin* malliin.

LÄ:ssä on hyvin harvoja esiintymiä, jotka voi tulkita lapsenomaisuudeksi eli kielen äänneillä ja sanoilla leikkimiseksi vailla erityistä ymmärrettävää merkitystä. Tässä eräs esimerkki:

(21) Heippa rakkaat pökälemestarit!

Postikuluton Halloween-viikonloppu on tosiaasia jos vaan kerralla raaskit raottaa lompukkiasi yli 50 euron edestä. Sen kun teet ja laitat koodin **KURPIZZA** kassalle mennessäsi heität hyvästit rahoillesi sekä postikuluille. Muitakin pikku sääntöjä ja poikkeuksia on tähän postikuluttomuuten liittyen, mutta olennaista on että käytät tätä Wanhalta Wihtahousulta saamaamme koodia **KURPIZZA** niin sillon hommat lutkuttaa niinku pitääkin. (LÄ52.)

Levykauppa Äx on luonut verkkokauppaansa alennuskoodiksi sanan, joka muistuttaa sanaa *kurpitsa*, mutta *ts*-kirjoitusasun sijaan sanaan on valittu foneettisesti samankaltainen *zz*. Tämän ortografisen valinnan voi tulkita viittaavan populaariin kansanlingvistiseen debattiin siitä, kuuluisiko suosia sitaattilainaa *pizza* vai suomen kieleen mukautettua kirjoitusasua *pitsa*. Mitä lapsenomaisuuden määritelmään tulee, tässä esimerkissä on piirteitä siitä, mutta siinä on myös poikkeavuutta. Äänneen manipuloimista tapahtuu, mutta merkitys säilyy tunnistettavana, sillä foneettisesti sanat *kurpitsa* ja *kurpizsa* ovat niin lähellä toisiaan.

Lapsenomaisuuden huumorin keinona voi ajatella inkongruenttina huumorina sen absurdiuden ja siitä johtuvan yllättävyyden vuoksi. Koska lapsenomainen kieli pakenee normatiivisuutta, sitä on vaikea ennakoida. Lapsenomaisuus on samanaikaisesti erittäin rajoittunut huumorin keino merkitystensä vajavaisuuden vuoksi, mutta silti ilmaisuvoimainen keino kielellisesti.

3.2.6 Loukkaukset

Berger (1993: 39–40) esittää kiintoisan näkemyksen, jonka mukaan useimmissa huumorin keinoissa on mukana kätkeytyä aggressiota tai vihamielisyyttä. Tässä näkemyksessä huumorin keinojen vaikutus huumorin sisältöön korostuu mielestäni jopa liiaksi. Katson huumorin kielellisten keinojen olevan ensisijaisesti tapoja jäsenellä huumoria kielellisesti eikä niinkään huumorin sisältöä, asennetta tai tunnelatausta selittäviä tekijöitä. Lisäksi monissa huumorin kielellisissä keinoissa on ikään kuin sisäänrakennettuna tietty muotovaatimus, mutta ei yhtä lailla merkitykseen liittyviä konventioita, kuten lapsenomaisuudessa, sanaleikeissä ja nokkelassa sanailussa. Bergerin jaottelussa on toki huumorin kielellisiä keinoja, jotka sisältävät oletusarvoisesti vihamielisyyttä kätkeytyä tai ilmipantuna, kuten iva, ironia, sarkasmi ja satiiri. Identiteetti-kategorian huumorin keinoista moni keino allekirjoittaa Bergerin huomion vihamielisyydestä ja aggressiosta, mutta en näe, että vihamielisyyden eetos olisi sisäänrakennettuna suuressa osassa huumorin kieli-kategorian keinoja.

Loukkauksissa aggressiot ja vihamielisyys eivät ole kätkeytyä vaan eksplisiittisesti esillä. Bergerin mukaan loukkauksia ei itsessään nähdä hauskoina, mutta koomisessa kontekstissa ja muiden huumorin keinojen kuten liioittelun tai pilkan yhteydessä ne voivat käydä huumorista. (Berger 1993: 40.) Syyksi tähän Berger esittää, että huumorin vastaanottaja ei tunne niin paljon syyllisyyttä huvittuessaan humoristisista loukkauksista kuin loukkauksista ilman huumoria. Ymmärrän Bergerin näkemyksen, mutta se ei mielestäni ota huomioon kaikkia mahdollisia konteksteja. Voidaan esimerkiksi kyseenalaistaa, tuntee ko lukija tai kuulija syyllisyyttä huvittuessaan loukkauksesta, joka kohdistuu häneen itseensä. Nähdäkseni Bergerin teoria lähtee ajatuksesta, että lukijan tai kuulijan vastaanottama huumori kohdistuu johonkin henkilöön tai hahmoon, joka ei ole lukija tai kuulija itse, ja siksi hän mainitsee syyllisyyden huumorista nauttimisesta. Muille nauramisen syyllisyys kytkeytyy empatian tunteeseen, kun taas itsellemme nauraessa tarvitsemme itseironiaa.

Levykauppa Äx:n tunnetuin mainoslause lienee *Sinä olet kakkapyly*, joka toi voiton mainosalan Vuoden Huiput -kilpailussa vuonna 2008 (Vuoden Huiput 2008). Yritys on myös lanseerannut t-paitamalliston tällä sloganilla, ja kuten johdannossa mainitsin, sillä oli jopa oma kesäfestivaaleja kiertävä levykauppabussi, jonka kyljessä kyseinen kyseenalainen slogan oli.

Tätä vasten ei ole yllättävää, että myös Levykauppa Äx:n blogissa on loukkauksia. LÄ:ssä loukkaukset on usein kohdistettu suoraan tekstin lukijoihin, joita puhutellaan *rakkaina pökälemestareina* (LÄ1, LÄ9, LÄ52), *rakkaina pökäleautomaatteina* (LÄ13) sekä *pyllyttelijöinä* (LÄ9). Tämänlaiset alatyyliset nimittelyt tulkitsen ehdottomasti loukkauksiksi, vaikka niiden sävyä pehmentämässä onkin usein hellittelynimenä käytettävä määrite *rakas*. Kiintoisaa on, että nämä loukkaukset puhuttelevat lukijoita kollektiivisesti ryhmänä, sillä ne ovat järjestään monikkomuodossa. Tämä lieventää loukkauksen tehoa – loukkaus ei tunnu välttämättä niin henkilökohtaiselta, kun on vain osa *pökälemestareiden* joukkoa eikä henkilökohtaisesti *pökälemestariksi* puhuteltava.

LÄ:ssä on myös loukkauksia, jotka eivät kohdistu tekstin lukijaan ja ovat siten analysoitavissa mielekkäästi Bergerin teoriaa käyttäen. Tässä esimerkki:

(22) Tämä kaikki oikeastaan riippuu myös teistä - jos tilaatte kuin **mielenvikaiset eli vailla mieltä**, niin silloin me ollaan varmasti pakotettuja kehittämään hommaa ja isosti kun kerta kysyntää on. Toisaalta taas megalomaanisista tilausmääristä **voi kakka lurahtaa housun puolelle lähettipojilla** mutta sittenpä lurahtaa. Jos tarvitaan lisää pyöräileviä lähettejä niin kai niitä ny helevetti **jokunen joutava** Helsingin talousalueelta löytyy. Vai löytyykö? (LÄ15.)

Esimerkissä on sekä lukijaan että lähetteihin kohdistuvia loukkauksia. Berger esittää, että loukkaukset syntyvät yhdessä muiden huumorin keinojen kanssa, mikä tekee niistä soveliaampia naurun aiheita. Voimme nähdä tässä loukkausten yhteydessä ainakin nokkelaa sanailua alkusoinnullisuuden muodossa (*jokunen joutava*), määrittelyä (*mielenvikaiset eli vailla mieltä*) sekä tyyliltään leikillistä kieltä (*lurahtaa housun puolelle*), jotka Bergerin teorian mukaan helpottavat syyllisyyden tunnetta, joka syntyy huumorin loukkaavuudesta. Sävyiltään esimerkki on jopa poikkeavan aggressiivista ja totisen oloista verrattuna LÄ:n yleiseen linjaan: *Jos tarvitaan lisää pyöräileviä lähettejä niin kai niitä ny helevetti jokunen joutava Helsingin talousalueelta löytyy. Vai löytyykö?*

Olisi kiinnostavaa pohtia ja analysoida tarkemmin, mistä moinen tyylin vaihtelu johtuu – vaihtelee esimerkiksi LÄ:n tekstien kirjoittaja vai onko se aina sama. Koska en tiedä, onko kirjoittajia useampia, ei ole mielekästä pureutua tarkemmin tähän kysymykseen.

Lopun retorinen kysymys kuulostaa miltei uhkaukselta. Kirosanojen käyttö on myös harvinaista LÄ:ssä, ja muut harvat LÄ:n kiroसानаesiintymät ovat tätä esimerkkiä kepeämmissä käyttökonteksteissa, kuten *hommahan rullaa "kuin vanaha hippi jointtejaan" eli helevetin hyvin* (LÄ15).

Lisäksi LÄ:ssä on loukkauksia, jotka kohdistuvat kirjoittajaan itseensä ja tämän edustamaan organisaatioon:

(23) Jos tämä huomataan syystä tai toisesta liian haastavaksi kaltaisillemme **kusimunille** niin sitten pistetään tarvittaessa hommaa hetkeksi jäähyille (LÄ15).

Kusimuna on alatyylinen loukkaus, jonka kirjaimellinen merkitys viittaa miehen sukupuolielimeen. *Kusimuna* tässä kontekstissa toimii bahuuuihiyhdyssanana eli sanana, jonka tarkoite ei ole sama kuin sen edusosan tarkoite, vaan sen tarkoittaman olennon ominaispiirre (ISK 2004: 409). *Kusimuna* ei tässä tarkoita kirjaimellisesti miehen sukupuolielintä, vaan sanalla kuvataan Levykauppa Äx:n työntekijöitä ihmisinä. Vastaavanlainen, läheinen esimerkki bahuuuihiista on *kusipää*, jolla ei tarkoiteta kirjaimellisesti kusta sisältävää päätä, vaan ihmistä, joka on epämiellyttävä; 'ihmistä, jolla on kusta päässä'.

Kun pohdimme loukkauksia huumorintutkimuksen teorioiden kautta, huomaamme, että loukkaukset ovat tulkinnan kannalta monipuolinen huumorin keino. Voimme kokea huumoria niin ylemmyys-, huojennus- kuin inkongruenssiteoriankin kautta, riippuen siitä, keneen loukkaukset kohdistuvat. Jos huvittuu ajatuksesta läheteistä, joilla *lurahtaa housun puolelle* heidän toimittaessaan kiireellä Levykauppa Äx:n paketteja, voi kokea ylemmyyttä. Jos taas huvittuu Levykauppa Äx:n omaan henkilökuntaan kohdistuvista loukkauksista ja helpottuu siitä, että loukkaus ei kohdistu itseen, voi kokea huojennusta. Jos taas yllättyy LÄ:n loukkaavasta tyylistä, voi kokea inkongruenssiteorian mukaisesti huvittuneisuutta.

3.2.7 Ironia

Toini Rahdun mukaan keskeisintä ironiassa on kielteinen viesti: ironialla pilkataan, kritisoidaan, saatetaan naurunalaiseksi (Rahtu 2006: 47–48). Tämän määrittelyn mukaan Bergerin jaottelun naurunalaiseksi tekeminen sisältää paljon myös ironian aineksia. Ironiasta erityistä tekee kuitenkin se, että se on aina jollain lailla epäsuorasti esitettyä, verhottua (Muukkonen 2019).

Ironian epäsuoruus erottaa sen suorasanaisesta, avoimesta pilkasta. Ironisessa huumorissa kieli voi olla moniäänistä ja sisältää keskenään ristiriitaisia sanomia, joiden sekaan kielteisyys kätkeytyy. (Muukkonen 2019.) Ironian huumori syntyy ristiriidasta sen välillä, mitä sanotaan ja mitä tarkoitetaan. Berger (1993: 40) esittää kolmenlaista ironian lajia:

- 1) Sokraattista ironiaa, jossa tekeydytään tietämättömäksi ja täten saadaan toisen huonot ideat näyttämään entistä typerämmiltä tai paljastetaan toisen vilpillisyys, eli toisin sanoen esitetään tyhmää, jotta saadaan toinen näyttämään vielä tyhmemmältä.
- 2) Sanallista ironiaa eli ironiaa siinä mielessä, jossa sen yleensä miellämme: asia sanotaan juuri päinvastoin kuin se on.
- 3) Draamallista ironiaa, jossa henkilö tai hahmo uskoo toimivansa kuten totuus on, mutta päätyy toimimaan juuri päinvastoin.

Bergerin kolmijako on varsin pätevä, mutta siitä puuttuu eräs olennainen ironian laji: *itseironia*. Itseironia on ironiaa tai ivaa, joka kohdistuu puhujaan itseensä. Itseironian voisikin nimestään huolimatta mieltää ironian sijaan myös ivan alalajina, sillä itseironiasta voi myös puuttua (sanalliselle) ironialle ominainen ristiriita sanotun ja tarkoitetun välillä. Vaikka itseironiaakin on merkitykseltään erilaisia laatuja, luokittelen itseironian tässä tutkielmassani ironian alaiseksi keinoksi selvyuden vuoksi. Pohdin kuitenkin itseironian laatua LÄ:ssä erilaisia tekstiesimerkkejä hyödyntäen. Tässä esimerkki itseironiasta LÄ:ssä:

(24) Lipposen Levy Ja Kasetti **on taasen saanut päähänsä**, että seuraavat kotimaiset julkaisut tarvitsevat myös vinyyliversion, koska sellaista ei ole koskaan aiemmin ollut saatavilla (LÄ36).

Esimerkissä Levykauppa Äx toimijana puhuu itsestään kolmannessa persoonassa (*Lipposen Levy Ja Kasetti* on Levykauppa Äx:n alkuperäinen nimi). Asenteellinen ilmaus *on taasen saanut päähänsä* asettaa päätöksentekijän naurunalaiseksi eli tässä tapauksessa Levykauppa Äx -yrityksen itsensä sekä sen päätöksistä vastaavan elimen eli Levykauppa Äx:n perustajat, Lipposen veljekset. *Saada päähänsä* -ilmaus implikoi myös puhujan asennoitumista: se antaa

ymmärtää, että puhuja itse on asiasta eri mieltä ja kyseenalaistaa idean hyvyyden. Kuten esimerkistä huomaamme, itseironia on tässä pikemminkin itseivaa, sillä sanottu ei ole päinvastainen totuuden kanssa, vaan ainoastaan naurunalaiseksi ja kyseenalaiseksi tehty. Iva on tekstin sävyssä: *on taasen saanut päähänsä*. Itseironiset toteamukset LÄ:ssä liittyvät usein Levykauppa Äx:n blogin kirjoittajan, henkilöstön tai johdon arvostelukyvyyn tai mielenterveyden kyseenalaistamiseen, kuten näissä esimerkeissä:

(25) Tässä kaikki **hourintamme** tältä erää, heippa. (LÄ16.)

(26) Viimeviikkoisen blogimme uutiset ym. **hourailut** (LÄ52).

(27) Tämä tarjouskampanja on voimassa toistaiseksi elikkäs about niin kauan kunnes **talousosastomme herää siihen todellisuuteen**, että miksi työnnämme näin laadukkaita levykäisiä pihalle näin halvalla. (LÄ28.)

(28) jos kaupalle haluat välttämättä tulla, niin noutovaraus on "se" jota suosittelemme vahvasti, koska silloin levykäisen nouto sujuu nopeasti kuin päätökset **Äxän markkinaryhmän kosanderinhuuruissa palaverissa** (LÄ20).

Sanavalinnalla *hourinta* tai *hourailu* kirjoittaja asettaa itsensä naurunalaiseksi ja nauraa lukijan mukana. Talousosasto saa kuulla kunniansa, kun se asetetaan kriittisen tarkastelun alle esimerkissä 27, mutta heti saman esimerkin seuraavassa lauseessa selviää, että 'kriitikki' talousosastoa kohtaan onkin vain ovela tapa esittää väite, että myynnissä olevat levyt ovat hinnaltaan halpoja. Viimeisessä esimerkissä pääsemme lähimmäs ironiaa sanan yleisessä merkityksessä – asian sanomista päinvastoin kuin se on. On syytä olettaa, että kun viitataan nopeaan päätöksentekoon samassa lauseessa *kosanderinhuuruisten palaverien* kanssa, ei tarkoiteta oikeasti nopeaa päätöksentekoa vaan päinvastoin, *kosanderi* näet viittaa Koskenkorva-viinaan (US: *kosanderi*).

Ironian käyttö huumorin keinona on riskialtista, sillä se vaatii vastaanottajalta ironian tajua onnistuakseen. Ironia voidaan ymmärtää kirjaimellisesti, ja silloin siitä tulkitut merkitykset kääntyvät pääläelleen. (Berger 1993: 40–41.)

LÄ:ssä esiintyy ironiaa siinä muodossa, jossa sen yleensä ymmärrämme eli asian ilmaisemisena päinvastaisena kuin se on. On ironiaa, joka kohdistuu itseensä musiikin esittäjiin ja niiden ominaisuuksiin. Ensiksi mainittu on itseironiaa ja jälkimmäinen ironiaa sen yleisesti

ymmärretyssä muodossa: sanotaan asia päinvastoin kuin se on. Tässä esimerkkejä jälkimmäisestä:

(29) Muusta uutuushullutteluista näin tammikuun puolivälissä vastaavat mm. **aina helposti lausuttava** *And You Will Know Us By The Trail Of The Dead* (LÄ3).

(30) Bonusvinkit päivän uutuuslevykäisistä tulevat tässä: joululevyt Jussi Syrenin bluegrass-porukalta ja Kaihon Karavaanilta, uutta Andrea Bocellia ja Paloma Faithia sekä **yhtä lailla herkkää tulkintaa** sarjamurhametallin veteraaneilta Macabrelta (LÄ54).

Huumori perustuu näissä siihen, että asia sanotaan päinvastaisella tavalla kuin se on. *And You Will Know Us By The Trail Of The Dead* ei ole pituutensa ja lukuisten lyhyiden sanojensa vuoksi erityisen helposti lausuttava, ja *'sarjamurhametalli'* musiikkigenrenä ei jo nimensäkään puolesta tuskin sisällä järin *herkkää tulkintaa*.

3.2.8 Liioiteltu kirjaimellisuus

Kirjaimellisuus tai pikemminkin *liioiteltu kirjaimellisuus* huumorin keinona perustuu siihen, että henkilö ottaa sanotun asian kirjaimellisesti eikä osaa ottaa huomioon tilannekontekstia ja tulkita sitä aiheellisella tavalla. Tulkinnan mekaanisuus ja olosuhteiden huomioimattomuus tekee kirjaimellisuudesta hauskaa. (Berger 1993: 41.)

LÄ:ssä eräs yleinen omaperäinen kielellinen piirre on lainausmerkkien käyttö epätavanomaisesti. LÄ:ssä lainausmerkkejä käytetään epätavallisissa yhteyksissä ja epätavallisin tavoin. Usein lainausmerkit ovat kohdissa, joissa sanan merkitys on oikeasti kirjaimellinen eikä ”kirjaimellinen”, kuten lainausmerkit antavat ymmärtää. Lainausmerkit esiintyvät varsinkin demonstratiivipronominien *se* ja *ne* yhteydessä. Tässä esimerkki:

(31) Nyt on **"sen"** aika, nimittäin Viikatteen uuden Rillumarei!-levykäisen ostelun, bändin äxclulive-tallenteen katselun ja eritasoisen kosanderinvetelyn sekä itsensäroplaamisen! Kaksi jälkimmäistä ovat kuitenkin valinnaisia, kaikkia päätöksiä emme mekään voi puolestasi tehdä. (LÄ48.)

Inkongruenttia huumoria tuottamaan on sanan *sen* ympärille lisätty lainausmerkit. Lainausmerkkien käyttäminen kiinnittää lukijan huomion niillä ympäröityyn sanaan *sen*. Viittaako *sen* tässä johonkin muuhun kuin mihin se ilman lainausmerkkejä viittaisi?

Samanaikaisesti ”*sen*” luo leikillisen konnotaation jostain konkreettisemmasta merkityksestä, mutta samanaikaisesti voimme tulkita sanoman merkityksen samalla tavoin kuin ilman lainausmerkkejä, eli *nyt on sen aika*. Lainausmerkkien erikoinen käytötapa outouttaa sanoman ja luo täten inkongruenttia huumoria. Lainausmerkkien käytöllä luodut uudet, epätavalliset konnotaatiot ovat LÄ:n kontekstissa yleinen tyylikeino. Lainausmerkkien käyttö sanan *se* ympärillä voi joissakin konteksteissa luoda esimerkiksi konnotaatioita joihinkin kiellettyihin, esimerkiksi seksuaalissävytteisiin sanoihin, joita ei haluta sanoa ääneen, joten ne kierretään diskreetisti *se*-pronominin avulla.

Tämä lainausmerkkien epätyypillinen käyttö on LÄ:lle tyypillinen huumorin keino: se hämmentää lukijaa, koska se saa kyseenalaistamaan lainausmerkeissä olevan sanan kirjaimellisen merkityksen. Juuri hämmentävyys ja totuttujen kaavojen rikkominen luo inkongruenssia tähän tyylikeinon.

Myös hyperkorrektiuden voi luokitella liioitellun kirjaimellisuuden piiriin, sillä hyperkorrektius perustuu oikeaoppisen kielen tavoitteluun, mutta epäonnistuu siinä luoden joskus jopa koomisen vaikutelman. Hyperkorrektius on yleensä tahatonta; tarkoituksena on tuottaa oikeakielinen muoto sanasta, mutta tämä epäonnistuu. Hyperkorrektius on laajemmin myös sosiokulttuurinen, yhteiskuntaluokkiin kytkeytyvä ilmiö: ”alemmän keskiluokan jäsenet ovat altteimpia tavoittelemaan ylemmän keskiluokan puhetapaa, jopa siinä määrin, että johtuvat hyperkorrektiuteen asti”, Heikki Paunonen kuvaa. (Paunonen 1971: 406.) Esimerkkinä hyperkorrektiudesta toimii esimerkiksi sanan *gluteeni* käyttäminen muodossa *gluteiini*. Analogiana, joka johtaa tähän hyperkorrektiin erheeseen, lienee monien elintarvikkeisiin liittyvien ainessanojen, kuten *vitamiinin* ja *kofeiinin*, *-iini*-päätteisyys.

Hyperkorrektiudesta tietoisena kielellä leikittelyn muotona tulee koominen vaikutelma LÄ:ssä esiintyvässä *inhoittavat postikulut* -hokemassa (LÄ 1, 12, 33). Vastaavanlaista hyperkorrektiuden kanssa leikittelyä näkee ja kuulee toisinaan erilaisissa humoristissa yhteyksissä, esimerkkinä vanhahtavan muodon *hevoinen* käyttäminen sen sijaan, että sanoisi sen yleiskielen vastineen *hevon*. Tahallisena tyylikeinona hyperkorrektius eroaa huomattavasti tahattomasta hyperkorrektiudesta: toisin kuin tahattomassa hyperkorrektiudessa, tahallisessa hyperkorrektiudessa käytetään kieltä virheellisesti tietoisesti tahallisesti humoristisen tyylin synnyttämiseksi. Jotta voi tahallisesti leikitellä hyperkorrektiudella, täytyy tietenkin tietää sanan kieliopillisesti oikea muoto.

3.2.9 Sanaleikit

On sanaleikkejä, jotka perustuvat ainoastaan äänteelliselle muuntelulle, ja on sanaleikkejä, jotka perustuvat äänteelliselle muuntelulle sekä merkityksellä leikittelylle. Pelkästään äänteelliseen muunteluun ja sillä leikittelyyn perustuvia huumorin keinoja esiintyy usein nk. puujalkavitseissä ja iskävitseissä. Tämänkaltaisia vitsityyppejä pidetään usein nokkeluuden alimpana muotona, ja Berger (1993: 45) toteaa, että on syytä erottaa kaksi eri sanaleikkityyppiä toisistaan: on vain muodolla leikittelyyn perustuvat sanaleikit sekä muodolla että merkityksellä leikittelyyn perustuvat sanaleikit. Ensin mainittuja voidaan pitää kehoina niiden yksinkertaisuuden vuoksi, jälkimmäiset vaativat enemmän nokkeluutta. Semiotiikan näkökulmasta sanaleikeissä merkitys on sanaleikin äänteellinen puoli ja merkityt ovat merkitystä kantava puoli (de Saussure 1916). Esimerkiksi sanaleikissä *muut ottivat taksin, John lennon* sanan *lennon* merkityt ovat sekä *lento*-sanan genetiivimuoto että sukunimi *Lennon*. Kirjoitusasultaan ne eroavat siten, että yleisnimi *lennon* kirjoitetaan pienellä alkukirjaimella ja erisnimi *Lennon* isolla alkukirjaimella. Lausuttuna tämä sanaleikki kuitenkin toimii paremmin, sillä suomalainen lausuntatapa */lennon/* ei tee eroa näiden kahden eri merkityn välille.

LÄ:ssä ei ole edellä mainitun esimerkin kaltaisia sanaleikkejä, mutta LÄ:ssä esiintyy sananmuunnoksia. Sananmuunnokset ovat sanaleikin muoto, jossa kahden yleensä perättäisen sanan tai yhdyssanan osien ensimmäisen tavun ensimmäiset äänteet vaihdetaan keskenään ensimmäistä vokaalia myöten (Lyytikäinen 2015: 157). Sananmuunnoksen ideana on, että vaihdetuista sanoista syntyy jokin hauska lopputulos. Esimerkiksi Tampereella sijaitseva konserttipaikka nimeltä *Tullikamarin Pakkahuone* kääntyy muotoon *Pallikamarin Tukahuone*, eli erisnimessä on kaksi yhdyssanaa, joista molemmat toimivat sananmuunnoksina. Sananmuunnoksen olemukseen kuuluu usein seksuaalissävytteinen sanasto ja muunlainen tabusanasto, joiden avulla sananmuunnokseen synnytetään huumoria (Lyytikäinen 2015: 157). Kun pohdimme sananmuunnosta huumorin keinona huumorin teorioiden valossa, tämä tabusanasto käsittely huumorin avulla käy yhteen varsinkin huojennusteorian näkemyksen kanssa, jossa korostuu huumorin rooli vaikeidenkin aiheiden, kuten erinäisten tabujen käsittelijänä ja sitä kautta energian vapauttajana ja olon huojentajana.

LÄ:ssä esiintyy esimerkiksi seuraavanlainen sananmuunnos:

(32) **Postikuluton** loppuviikko on tosiasia jos vaan kerralla raaskit raottaa lompukkiasi yli 50 euron edestä. Sen kun teet ja laitat koodin **KUSTIPOLUTON** kassalle mennessäsi heität hyvästit rahoillesi sekä postikuluille. (LÄ12.)

Tämä sananmuunnos *postikuluton* – *kustipoluton* on siinä mielessä epätyypillinen sananmuunnos, että se ei sisällä mitään kaksimielisyyksiä tai tabuaiheita. LÄ:n muuten varsin alapäähuumoripainotteisen kielen joukossa onkin erikoinen ja mielenkiintoinen yksityiskohta, että juuri se huumorin keino, johon alapäähuumori ikään kuin ominaispiirteensä kuuluu, ei LÄ:ssä sisällä alapäähuumoria.

3.2.10 Naurunalaiseksi tekeminen

Naurunalaiseksi tekeminen on suoraa verbaalista hyökkäystä henkilöä tai asiaa kohtaan. Se on ylimielistä ja halventavaa ja sen tarkoitus on nöyryyttää, mutta se voi olla myös lempeää. (Berger 1993: 48.) Olennaista on, että on tietty kohde, joka asetetaan naurunalaiseksi. Berger jaottelee kolme eri naurunalaiseksi tekemisen muotoa. 'Pilkka' (*deriding*) on toista kohtaan hyökkäämistä ylimieliseen ja ylenkatsovaan sävyyn, 'matkiminen' (*mocking*) on toisen puheiden, eleiden tai ominaisuuksien ivallista imitointia ja 'piikittely' (*taunting*) on henkilölle epämieluisista asioista huomauttelua. On kiinnostavaa, että englannin kielessä on näin tarkkarajainen termistö erilaisille naurunalaiseksi tekemisen muodoille. Suomeksi jokainen edellä mainituista keinoista voitaisiin tuki kääntää *pilkaksi* tai *ivaksi*, mutta Bergerin mallin mukaan voimme nähdä jokaisen omana naurunalaiseksi tekemisen alalajinaan. Seuraavaksi teen katsauksen aineistoon ja erittelen näitä alalajeja LÄ:ssä.

Esimerkki pilkasta LÄ:ssä:

(33) Famen tiloista löydät Äxän kuratoiman vinylilevykaupan, jonne voit varata noudettavaksi mitä tahansa vehkeitä mitä verkkokaupamme pitää sisällään. Mm. tämä innovaatio kuuluu **muhkeapäisen** Toimitusjohtajamme, ns. "Lippos-Jyrin" **aivoitushankkeisiin**, joita mitä luultavimmin nytkin kesälomilla hän päässään pyörittää **minkä terveyskeskuksessa käynneiltään ehtii**. Lue täältä lisää mitä tapahtui kun viehe kohtasi pohkeen kohtalokkain seurauksin! (LÄ33.)

Pilkan kohteena tässä on Levykauppa Äx:n toimitusjohtaja Jyri Lipponen, jonka pään isoon kokoon viitataan tuon tuostakin LÄ:ssä. Myös Lipposen kalastusonnettomuuteen ja siitä

seuranneeseen terveyskeskuksessa asiointiin viitataan. Näillä viittauksilla halutaan asettaa kyseenalaiseksi toimitusjohtajan arvostelukyky, joka ei puhujan mielestä ole hyvä, koska toimitusjohtaja avaa esimerkiksi uuden vinyylilevykaupan tapaisia *aivoitushankkeita*. Onnettomuudesta mainitsemisella voidaan epäsuorasti esittää, että toimitusjohtaja on kömpelö ja siten altis puhujan mielestä kyseenalaisiin *aivoitushankkeisiin*.

Esimerkki piikittelystä LÄ:ssä:

(34) Ja nyt päästetään ääneen Kriso, mies joka ei lue, mutta kertoo sinulle mitä kannattaa lukea. Eli selaa tästä listasta mitä kirjoja kannattaa ottaa haltuun, vaikkei listan väsänyyt äxäläinen niitä olekaan lukenut. (LÄ25.)

Tässä piikitellään Krisoa, Levykauppa Äx:n työntekijää, joka on kuratoinut Levykauppa Äx:n asiakkaille suosittelulistan kirjoista, joita kannattaa ostaa Levykauppa Äx:stä. Krison kyvykkyys kirjojen suosittelijana asetetaan kyseenalaiseksi toteamalla, että hän ei ole lukenut suosittelemiaan kirjoja eikä yleisestikään *lue* (kirjoja). Tämä on mainio esimerkki piikittelystä, jossa auktoriteettiasemassa oleva henkilö tehdään naurunalaiseksi riisumalla tältä auktoriteetin vaatima uskottavuus, tässä tapauksessa lukulistan kuratoijan tietämys ja tuntemus suosittelemastaan materiaalista.

Matkimista ei ole LÄ:ssä, mikä johtuu jälleen dialogisuuden puutteesta aineistossa, mutta myös aineiston kirjallisesta muodosta. Matkiminen on luonteeltaan keino, jota käytetään suullisessa viestinnässä, koska matkimisessa puheen- ja äänensävy muodostaa keinon perustan.

3.2.11 Sarkasmi

Sarkasmi juontuu kreikan kielen sanasta *sarkazein*, joka tarkoittaa lihan repimistä ja puremista (Berger 1993: 49). Sarkasmi onkin kuvaannollisesti purevaa ja viiltävää, ja siinä on mukana halveksuntaa ja vihamielisyyttä, usein epäsuoraa sellaista. Sarkasmissa esittämisen tapa ja ulosanti on olennainen osa sen onnistumista. Jos sarkasmi on suullista, silloin äänensävyllä on suuri merkitys. Jos se on kirjallisessa muodossa, sarkasmin onnistuminen riippuu siitä, kuinka ilmeistä sarkasmi on ja kuinka hyvin vastaanottaja kykenee tulkitsemaan sitä. Mikä sitten erottaa sarkasmin naurunalaiseksi tekemisestä tai ironiasta?

Sarkasmi on ironiaa reaktiivisempaa ja riippuvaisempaa kommunikaatiotilanteesta ja kontekstista. Ironiassa sanotaan päinvastoin kuin tarkoitetaan, sarkasmissa tämä ei ole välttämätöntä. Sarkasmi on pikemminkin tapa suhtautua asioihin. Sarkasmi on hienovarainen kritiikin keino – se voi myös olla ivallista. Sarkastinen huomio vaatii tietoa kontekstista, jotta se on ymmärrettävää. Sarkasmin tarkoituksena on myös herättää kohteessa reaktio. Se on harkittua ja sillä on selkeä kohde, joka on usein ihminen, mutta se voi olla myös esimerkiksi esine tai uskomus. Se on epäsuoraa, kuten ironiakin; siinä asioista ja henkilöistä esitetään päinvastaisia väitteitä. (Cavén 2019.)

Sarkasmiin voi huumorin teorioista soveltaa varsinkin ylemmyysteoriaa: sarkasmin kritiikin keinokseen valinnut henkilö pyrkii ikään kuin asettumaan kritisoimansa asian tai henkilön yläpuolelle. Sarkasmissa on yleensä läsnä positiivinen kirjaimellinen viesti ja negatiiviseksi tarkoitettu negatiivinen viesti, jonka ymmärtääkseen täytyy osata lukea ensinnäkin sarkasmia yleisesti ja toiseksi kyseistä tilannekontekstia ja siihen liittyviä sävyjä.

Sarkasmia huumorin keinona käytetään LÄ:ssä esimerkiksi seuraavanlaisesti:

(35) Lisäksi tilauksen teon jälkeen sinun ei tarvitse miettiä ja stressata "tilaanko, enkö tilaa, tilaanko naapurillekin" vaan voit kevein mielin keskittyä niihin asioihin, jotka ovat sinulle toiseksi rakkaimpia. Esim. läheisiisi. (LÄ25.)

(36) Mika vastailee sinulle mahdollisimman nopeasti, riippuen meneillään olevan työn määrästä, kuun asennosta sun muusta oleellisesta. (LÄ27.)

Puhuja ensinnäkin puhuttelee lukijaa suoraan, mikä on sarkasmille olennaista. Ensimmäisessä esimerkissä lukijalle läheisiin ihmisiin viittaaminen *toiseksi rakkaimpana* asiana eikä kaikista rakkaimpana asiana tekee viestistä sarkastisen. Lakonisesti ilmaistu lyhyt lauseeton virke *Esim. läheisiisi.* sisältää eräänlaista kätkeytyä aggressiivisuutta, mikä on myös sarkasmin ydintä. Lyhenteen esim. käyttäminen tähän tapaan virkkeen alussa täydentämään edellistä virkettä luo passiivis-aggressiivisen, sarkastisen sävyn sanottuun asiaan.

Toisessa esimerkissä esiintyy Levykauppa Äx:n työntekijä Mika, jonka vastausnopeus riippuu työn määrän lisäksi *kuun asennosta sun muusta oleellisesta*. Kuun asento ei tosiasiallisesti liity Mikän vastausnopeuteen millään tavalla, mutta tämän itse asian kannalta triviaalin yksityiskohdan mainitseminen tekee sanotusta sarkastista. Vaikka sarkasmi huumorin

kielellisenä keinona sopii yhteen varsinkin ylemmyysteorian kanssa, tässä esimerkissä sarkasmin voi tulkita myös inkongruenssina: kuun asennon mainitseminen on yllättävä ja samaan aikaan puhujan sarkastista suhtautumista ilmaiseva seikka.

3.3 Levykauppa Äx:n blogista puuttuvat huumorin kielelliset keinot

Bergerin luokittelun viidestätoista huumorin kielellisestä keinosta neljää keinoa ei esiinny LÄ:ssä. Nämä keinot ovat vitsikkyys, väärinymmärrys, nokkela sanailu ja satiiri. Seuraavaksi erittelen näiden keinojen piirteitä ja pohdin, miksi ne puuttuvat LÄ:stä.

3.3.1 Vitsikkyys

Vitsikkyydellä tarkoitetaan yleisesti vitsailua, vitsien kertomista, kielen käyttöä muussa kuin vakavassa tarkoituksessa (Berger 1993: 35). Vitsikkyuden esittäjä ei ole vakavissaan tai ota vakavasti sitä, mitä sanoo. Berger esittää, että vitsikkyys on sukua ironialle, mutta ironiassa kontrasti todellisen asianlaidan ja ilmaisun välillä on jyrkempi kuin vitsikkydessä. Kun ironiassa sanotaan päinvastoin kuin tarkoitetaan, vitsikkyudessa on osa totta. (Berger 1993: 35.) Tulkitsijalta vaaditaan tietynlaista 'lukutaitoa', jotta tunnistaa tekstin vitsikkyuden.

Berger antaa tekstiesimerkin vitsikkyudesta huumorin keinona:

A man was questioned about how it was that he had stayed married for thirty years without getting into an argument with his wife. "It was easy", the man said. "When we got married we decided that we would divide up spheres of responsibility. I make the big decisions and my wife makes the little ones. I decide when we go to war, raise taxes and how much to spend for foreign aid. My wife decides everything else."
(Berger 1993: 35.)

Tämä Bergerin mainitsema esimerkki vitsikkyudesta kuvaa hyvin vitsin anatomiaa: kertomus, jonka lopussa tulee yllättävä käänne, joka luo huumoria. Muodoltaan ja tyyliltään kieli ei ole erityisen erikoista tai hauskaa; se on tarinankerrontaa, jossa huumori syntyy vitsin kahden viimeisen virkkeen muodostamasta kontrastista ja sen suhteesta aiemmin kerrottuun, ei kielen erityisestä tyylistä. Vitsikkyys huumorin kielellisenä keinona muodostuu siis kertovasta huumorista, joka perustuu tarinan lopussa olevaan hauskaan ja yllättävään käänteeseen.

Varsinaista vitsikkyyttä Bergerin määritelmän mukaan ei LÄ:ssä ole. LÄ:n kielellisen huumorin keinojen valikoimasta puuttuu kertova huumori eli vitsit, joissa huumori vapautuu kertomuksen lopussa. Tämä havainto ei riitele hypoteesini kanssa – hypoteesini oli, että huumori muodostuu LÄ:ssä kielenkäytön tyylin ja kielen muodon erityislaatuisuuden kautta, ei niinkään kielen välittämien merkitysten kautta.

3.3.2 Väärinymmärrys

Väärinymmärrys on huumorin kielellinen keino, jossa huumori muodostuu kielen monitulkintaisuudesta ja erilaisista merkityksistä, joita syntyy, kun kieli irrotetaan kontekstistaan (Berger 1993: 43). Voidaan havaita, että väärinymmärrys ja liioiteltu kirjaimellisuus huumorin keinoina jakavat yhteisiä piirteitä – molemmissa huumoria synnyttävät kielen monitulkintaisuus ja kontekstin huomioimattomuus tai jonkun henkilön kyvyttömyys ymmärtää näitä nyansseja.

LÄ:ssä väärinymmärrykseen perustuvaa huumoria ei ole. Väärinymmärrys ja liioiteltu kirjaimellisuus ovat huumorin keinoja, jotka ominaisuuksiltaan sopivat erityyppisiin teksteihin kuin LÄ:n sisältämät tekstit. Nämä ovat keinoja, joiden avulla huumoria voi rakentaa vitseissä tai tarinoissa, joissa on henkilöihahmoja, jotka tulkitsevat kieltä kirjaimellisesti tai osaamatta huomioida kontekstia. LÄ:stä puuttuu hahmot ja dialogi, jotka mahdollistaisivat väärinymmärryksen toteutumisen.

3.3.3 Nokkela sanailu

Nokkela sanailu on dialogin muodossa tapahtuvaa verbaalista sanan säilällä taistelua. Aggressioon vastataan aggressiolla, ja tavoitteena on vastata loukkaukseen paremmalla loukkauksella ja salamannopeasti. (Berger 1993: 45.) Se on siis luonteeltaan dialogimaista ja vaatii kaksi puhujaa, jotka ikään kuin 'sutkauttelevat toisensa suohon'. LÄ:stä puuttuu henkilöihahmojen välinen dialogi, ja siinä ei siten esiinny nokkelaa sanailuakaan huumorin kielellisenä keinona.

3.3.4 Satiiri

Satiiri on kirjallisen huumorin keino, joka kohdistuu yleisesti hallitseviin tahoihin, ja se voidaan usein nähdä kritiikkinä valtaapitäviä kohtaan. (Berger 1993: 49.) Satiirissa olennaista on, että ”lyödään ylöspäin” eli arvostellaan tahoja, joilla on enemmän valtaa kuin satiirin esittäjällä, se ei kuitenkaan ole välttämätöntä satiirille. Tämä asetelma voi joskus satiirissa kääntyä myös nurinpäin: myös taho, joka kritisoi valtaapitäviä, voi joutua satiirin kohteeksi, jos sen moraaliset tai poliittiset pyrkimykset ovat satiirikon mielestä arveluttavia. (esim. Laitinen 2021.)

Satiiri on huumorin keino, jossa yhdistyvät monet huumorin kielelliset keinot, kuten naurunalaiseksi tekeminen, liioittelu ja loukkaukset. Kielitoimiston sanakirja (KS: ’satiiri’) määrittelee satiirin kahdella tavalla: satiiri voi olla kokonainen teos, kuten *pilkkaruno*, *-romaani* tai *-näytelmä*, tai teoksen ominaisuus, esim. *teoksen pureva satiiri*, joka viittaa teoksessa olevaan *pilkaan*, *ivaan* tai *sukkelaan ilkeyteen*.

Satiirissa hyökätään jotakin tiettyä tahoja vastaan, oli se sitten yksittäinen henkilö, organisaatio tai liike. Satiiri kohdistuu usein ihmisiin, joilla on valtaa, ja esimerkiksi poliittinen satiiri on yleinen satiirin muoto. LÄ:ssä ei ole käytetty satiiriksi tulkittavia huumorin keinoja. Eräänä syynä LÄ:n satiiritomuuteen voi olla esimerkiksi satiirin luonne instituutioiden kritisoijana. Satiiri on huumorin keinona riskialtis, koska se on usein yhteiskunnallisesti ja poliittisesti latautunutta tai moraalisiin kysymyksiin kantaaottavaa ja täten voimakkaita mielipiteitä herättävää. LÄ:ssä ei yleisellä tasolla erityisesti vältellä riskejä kielensä värikkyyden puolesta, mutta poliittisesti arvolatautuneita kannanottoja LÄ:stä on silti vaikea löytää. Levykauppa Äx:n blogin ensisijainen tavoite on edistää Levykauppa Äx:n myyntiä, ja satiiri kaikessa kantaaottavuudessaan on huumorin laji, joka voi näyttäytyä markkinoijalle ennemminkin uhkana kuin mahdollisuutena.

4 PÄÄTELMÄT

Tutkielmani tavoitteena oli selvittää, mitä huumorin kielellisiä keinoja Levykauppa Äx:n blogissa esiintyy ja millaisista omaperäisistä kielenaineksista blogin kielellinen tyyli ja huumori syntyy. Lisäksi pohdin huumorin kielellisten keinojen yhteensopivuutta kolmen yleisimmän huumorin teorian kanssa.

Hypoteesini oli, että Levykauppa Äx:n huumorin kielellisten keinojen määrä on runsas, mikä osoittautui todeksi. Tutkimukseni tuloksena oli, että LÄ:ssä esiintyy monipuolisesti erilaisia huumorin kielellisiä keinoja. Bergerin luokittelun viidestätoista keinosta yhtätoista keinoa esiintyy LÄ:ssä. Monet keinot limittyvät toistensa kanssa, ja usean aineistoesimerkin kohdalla voimmekin havaita niiden sopivan samanaikaisesti monen eri keinon alle.

Tutkimuksessani ilmeni, että osa huumorin kielellisistä keinoista ei ominaisuuksiltaan sovi dialogittomaan tekstiin. Dialogiin ja henkilöiden tai hahmojen väliseen vuorovaikutukseen perustuvia tai sitä vaativia huumorin kielellisiä keinoja ei ole LÄ:ssä lainkaan. Näitä dialogisia huumorin kielellisiä keinoja ovat väärinymmärrys ja nokkela sanailu. Näiden keinojen puute selittyy sillä, että LÄ:ssä ei ole dialogia henkilöiden välillä. Vitsikkyys huumorin keinona puuttuu myös LÄ:stä. Vitsikkyys huumorin kielellisenä keinona sisältää tietyn tarinankerronnallisen kaavan, jossa on yllättävä käänne lopussa. Tämänkaltaista kerronnan kaavaa, joka mahdollistaisi vitsikkyuden, ei esiinny LÄ:ssä. Neljäs keino, jota LÄ:ssä ei ole, on satiiri. Arvelen LÄ:n satiiritomuuden syyksi LÄ:n kaupallisen luonteen, joka ei istu hyvin yhteen satiirin kanssa, sillä satiiri on luonteeltaan poliittisesti, yhteiskunnallisesti tai moraalisesti kantaaottavaa ja sen käyttö huumorin keinona markkinoinnissa voi siten olla riskialtista.

Tutkimuksessani selvisi, että moni huumorin kielellisistä keinoista ja niiden esiintymistä LÄ:ssä sopii yhteen etenkin inkongruenssiteorian näkemysten kanssa, jonka mukaan huumorin peruspilareita ovat yhteensopimattomuus, yllättävyys, ristiriidat ja epäsovinnaisuus. Tämä tulos oli linjassa hypoteesini kanssa. Useat Bergerin (2013) huumorin kielelliset keinot sopivat inkongruenssiteorian näkemyksiin huumorin luonteesta. LÄ:n huumorin kielellisten keinojen kohdalla huumori on tulkittavissa inkongruentiksi varsinkin alluusion, mahtipontisuuden, määrittelyn, lapsenomaisuuden ja liioitellun kirjaimellisuuden yhteydessä, myös jonkin verran loukkauksissa ja sarkasmissa.

Aineistoni perusteella etenkin loukkaukset ja sanaleikit huumorin keinona voivat noudattaa myös huojennusteorian oppeja. Lisäksi aineistossa esiintymätön keino vitsikkyys sopii erityisen hyvin yhteen huojennusteorian näkemysten kanssa: ajatus humoristisesta oivalluksesta, joka vapauttaa energiaa naurun muodossa, pätee erityisen hyvin juuri vitseihin. Huojennusteoria kytkeytyy muita teorioita enemmän siihen, miten huumorin kokeminen tapahtuu – vitsin kokeminen toteuttaa huojennusteorian painottamia seikkoja: vitsissä humoristista jännitettä viritellään loppua kohden, jossa se vapautuu, ja huojennus tapahtuu. Loukkauksissa ja sanaleikeissä vaikeiden asioiden ja tabujen käsittely liittyy ne osaksi huojennusteorian oppeja negatiivisen energian vapautumisesta positiivisella tavalla.

Ylemmyysteoria on vahvasti yhteydessä huumorin sävyyn sekä puhujan asenteeseen ja suhtautumistapaan. Tietyt huumorin kielelliset keinot ja lajit ovat lähtökohtaisesti ominaisuuksiltaan sellaisia, että ne palvelevat ylemmyysteorian mukaisia käsityksiä huumorista, kuten naurunalaiseksi tekeminen, ironia, sarkasmi, loukkaukset ja satiiri. Nämä huumorin keinot ja niiden esiintymät aineistossa tukevat vahvimmin ylemmyysteorian selitystä huumorin olemuksesta.

Eräs hypoteesini oli, että LÄ:n kieli olisi tyyllilliseltä variaatioltaan suppeaa. Tutkimuksessani ilmeni, että LÄ:ssä on suuri määrä erilaisia kielellisiä tyylikeinoja, mutta LÄ:n kielellisessä tyyllisessä on kauttaaltaan läsnä kielellinen leikittelevyys ja affektiivisuus. Erottuvimpia omaperäisiä kielenaineiksia ja tyylikeinoja LÄ:ssä ovat lainausmerkkien poikkeuksellisen runsas käyttö ja erikoiset käyttötavat ja -kontekstit, uusien sanojen luominen yhdistämällä ja johtamalla, erilaisten rekisterien, kuten vanhahtavan tyylin ja alatyylisyyden, yhdistely, sekä luova kielikuvallisuus eli uusien vertausten ja metaforien luominen vanhoja sanontoja muuntamalla. Pitkälti näistä kielellisistä tyylikeinoista syntyy myös LÄ:n kielellinen huumori. Arvelin, että LÄ:n kielessä esiintyisi myös runsaasti intertekstuaalisuutta. Varsinkin musiikkiteoksiin liittyvää intertekstuaalisuutta kyllä esiintyy LÄ:ssä, mutta se ei ole aineistossa niin dominoiva kielenpiirre kuin mitä etukäteen arvelin.

Näen, että aiheessa on jatkotutkimusmahdollisuuksia erityisesti tutkielmassani esiin tulleiden omaperäisten kielenainesten osalta. Varsinkin lainausmerkkien yleisistä konventioista poikkeavat, erityislaatuiset käyttötavat ovat kiinnostava kielen piirre, joka ansaitsisi mielestäni perusteellisempaa lingvististä tutkimusta.

LÄHTEET

AINESLÄHTEET

LÄ = Levykauppa Äx:n blogi. Verkkolähde. Saatavissa: <https://www.levykauppax.fi/blogi/>

LÄ1. Kolme kovaa Peetä: Pyhimystä, Postikuluttomuutta ja Pylyttelyä! [Julkaistu 3.1.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa:

<https://www.levykauppax.fi/artikkelit/pyhimys>

LÄ2. Apocalyptican uutta ja Stamlnan Viimeisen atlantiksen vinyylin juhlapainosta. [Julkaistu 9.1.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa:

<https://www.levykauppax.fi/artikkelit/apocalyptica>

LÄ3. Ennakoissa mm. Tehosekoitin-vinyylejä, Pearl Jamia, Ozzya ja BTS:ää... ai että! [Julkaistu 16.1.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa:

<https://www.levykauppax.fi/artikkelit/tammikuun17>

LÄ4. Äxstä nyt myös kiukaat ja Sakara Recordsin muut kuumat vehkeet Hyrden kirjaa unohtamatta! [Julkaistu 22.1.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa:

<https://www.levykauppax.fi/artikkelit/kiuaskohtaakiveksen>

LÄ5. Lasten Hautausmaan uutuutta kaikissa Äxissä, Vesalaa ennakkotilattavana ja Stamlnan kiuas puhuttaa kansaa! Lue täältä lisää mm. "näistä"! [Julkaistu 23.1.2020. Noudettu 5.2.2021.]

<https://www.levykauppax.fi/artikkelit/lastenhautausmaa>

LÄ6. Äxä täyttää 22 vuotta ja sen kunniaksi tuplaleimakoirat nylkyttävät herkeämättä kahden päivän ajan! [Julkaistu 29.1.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa:

<https://www.levykauppax.fi/artikkelit/synttarituplat>

LÄ7. Lordia, Agentsia ja Maanalaista Armeijaa nyt kaikissa maapallon Äxissä! Ennakkotilauksissa mm. Vesalan kakkonen ja Atomirotan nelonen! [Julkaistu 30.1.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa:

<https://www.levykauppax.fi/artikkelit/maanalainenlordi>

LÄ8. Antti Tuiskun ja Herra Ylpön uutukaiset nyt Äxissä ja Nightwishin tulevaa ennakkotilauksissa! [Julkaistu 7.2.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa:

<https://www.levykauppax.fi/artikkelit/tuiskuwish>

LÄ9. Trio Niskalaukauksen uutuus ennakkotilattavana, Vesala ja Tehosekoittimen tuplavinyyli kaupoissa ja muistahan että Äxissä tapahtuu myös nimmarointien tiimoilta! [Julkaistu 13.2.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa:

<https://www.levykauppax.fi/artikkelit/triovesala>

LÄ10. Mokoma, Ozzy ja Lost Society kaikissa maailman Äxissä! Ennakkotilattavana Paperi-T, Turmion Kätilöt ja Hexvessel, miettikääpä sitä! [Julkaistu 21.2.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa:

<https://www.levykauppax.fi/artikkelit/mokoma>

LÄ11. Uusi Five Finger Death Punch nyt joka Äxässä ja ennakkotilattavana mm. Leeviä, Zen Cafea, Wolfheartia ja Ruisrock-kirjaa - lopeta pelleily välittömästi ja lue lisää täältä! [Julkaistu 27.2.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa:

<https://www.levykauppax.fi/artikkelit/f8va10>

LÄ12. Viikonlopun ajan kaikki yli 50 euron postitilauksen kuluitta, Tuure Kilpeläisen uutuus kaikissa Äxissä ja RSD-hommiakin herutellaan! [Julkaistu 6.3.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa:
<https://www.levykauppax.fi/artikkelit/postikuluton-rsd2020-herutus>

LÄ13. Uutta Atomirottaa kaupoissa, Steven Wilsonia ennakkotilauksissa ja arvotaan mieletön Nightwish-levypaketti! [Julkaistu 12.3.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa:
<https://www.levykauppax.fi/artikkelit/atomirotta>

LÄ14. Vinyylinhellimisviikot alkavat, Trio Niskalauksen uutuus kaikissa Äxissä! Myös Tuska-skaba kuumottelee olemassaolollaan! Agentsin vinyyliä ja Martikais-Jarkon kirja - ennakkotilaa ne nyt! [Julkaistu 19.3.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa:
<https://www.levykauppax.fi/artikkelit/niskalaukaus>

LÄ15. Äxä ottaa käyttöön kotiinkuljetuksen Helsingin alueella! [Julkaistu 21.3.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa:
<https://www.levykauppax.fi/artikkelit/kotiinkuljetus>

LÄ16. Ennakkotilausten huumaa: Hassisen Koneen vinyylejä, Annalan Markon kirjaa, Laineen Kasperia, Paradise Lostia... [Julkaistu 24.3.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa:
<https://www.levykauppax.fi/artikkelit/hassisenkone>

LÄ17. Yli 2000 vinyyliä tarjouksessa! Ennakkotilauksissa mm. Ex Tuuttiz, Kontra, Loiri ja Hyyrys-Antin paitaa & kassia ja CMX:n Aion ekaa kertaa vinyylinä hyllyssä! [Julkaistu 26.3.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa:
<https://www.levykauppax.fi/artikkelit/hiljaahyrde>

LÄ18. Vinyylitarvikkeiden tarjoushinnat kohtaavat Don Johnson Big Bandin tuplavinyylin - mitä siitä seuraa? Lue täältä. [Julkaistu 2.4.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa:
<https://www.levykauppax.fi/artikkelit/lpkhellimiset>

LÄ19. Sadan kipaleen vinyylipainokset ja pääsiäisuutuuksiin liittyvää ohjeistelua kaupoilla käyttäytymiseen - lue mistä on kyse! [Julkaistu 6.4.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa:
<https://www.levykauppax.fi/artikkelit/toukolipot>

LÄ20. NIGHTWISH kohtaa PAPERI T:n ja WOLFHEART "paukuttaa" Hyrden kanssa tahtia! [Julkaistu 9.4.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa:
<https://www.levykauppax.fi/artikkelit/wishnight>

LÄ21. Pääsiäisen ns. "happy ending": Tuplaleimakoirat nylkyttävät maanantai-iltaan asti! [Julkaistu 11.4.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa:
<https://www.levykauppax.fi/artikkelit/tuplapiinaviikko>

LÄ22. Turmion Kätilöt, Oranssi Pazuzu ja Folk Metal -kirja nyt saatavilla! Ennakoissa ekaa kertaa vinyylinä The 69 Eyesin Angels. [Julkaistu 16.4.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa:
<https://www.levykauppax.fi/artikkelit/turmio>

LÄ23. Uutta Katatoniana ja Pyhimystä sekä Tehareita vinyylinä - näillä eväillä kohti kevättä aamen! [Julkaistu 23.4.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa:
<https://www.levykauppax.fi/artikkelit/katatoniana>

LÄ24. Kotimaista vinyyliherkuttelua: Antti Tuisku, Kotiteollisuus, Irwin ja Seija Simola! Mukana myös JP Leppäluoto ja UDO, lue täältä miten/miksi! [Julkaistu 29.4.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa:
<https://www.levykauppax.fi/artikkelit/vappublogi>

LÄ25. Ensiferumin uutukaista sekä Hurriganes-kirjaa ennakoissa ja maailman ensimmäinen Zen Cafe -vinyyli saatavilla. Varastoalekin rusahti käyntiin! [Julkaistu 6.5.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa: <https://www.levykauppax.fi/artikkelit/varastoalet>

LÄ26. Mokomaa Äxclulivenä! Ennakoissa vinyyliuusinnat Carolasta, Juicesta ja Turmion Kätilöistä, äxcluja nekin! Muista myös uusi Paradise Lost ja ALMA oujes. [Julkaistu 14.5.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa: <https://www.levykauppax.fi/artikkelit/paradiselost>

LÄ27. Nyt voit lähettää käytetyt cd:si meille postitse - lue täältä miten toimia! [Julkaistu 18.5.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa: <https://www.levykauppax.fi/artikkelit/cd-ostot>

LÄ28. Tajuton lähes 3000 levyn vinyylitarjous! Voita Mokoma-kampetta Äxclulive-kisassa ja paukuta ennakkotilaukseen mm. The Crashia ja Agentsia! [Julkaistu 20.5.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa: <https://www.levykauppax.fi/artikkelit/warnervinyylit>

LÄ29. Kinnusen Lailaa, Lundin Tamaraa ja Laineen Kasperia vinyylinä sekä muita levykäisherkkuteluja! [Julkaistu 28.5.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa: <https://www.levykauppax.fi/artikkelit/laineenkasperia>

LÄ30. C-kasetit ovat täällä, Dannyn "Käärme" sekä Ratsian ja Somerjoen tuplakokoelmat vinyylinä! [Julkaistu 4.6.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa: <https://www.levykauppax.fi/artikkelit/c-kasetteja>

LÄ31. Uusi Esa Pulliainen, Agentseja, Razzlea, BTS, Hassisen Kone ja Irwin! [Julkaistu 11.6.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa: <https://www.levykauppax.fi/artikkelit/agentsia>

LÄ32. Kaikki käytetyt -20 %, C-kasetit saapuivat, Neil Young, Kontra, Vesa-Matti Loiri, Mariska, Peer Günt, Cisse, Olavi ja Lähiöbotoxiakin vielä. [Julkaistu 18.6.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa: <https://www.levykauppax.fi/artikkelit/juhannuskaytetyt>

LÄ33. Postikuluttomuus, se kuumista kuumiin toiminto, joka sulattaa kylmimmänkin lompukuin! Katso miten asiaan liittyvät Ruusut, Tuure Kilpeläinen, Zen Cafe ja Negative! [Julkaistu 26.6.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa: <https://www.levykauppax.fi/artikkelit/postikulutonjarkko>

LÄ34. Martikais-Jarkon Äxclulive kuohuttaa mieliä, samoin tekevät mm. Dingo, Jarno Sarjanen, Siekkarit, Teharit ja Carola! Miten? Sen näet tästä blogista. [Julkaistu 2.7.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa: <https://www.levykauppax.fi/artikkelit/martikainen>

LÄ35. Uutta Ensiferumia joka puodissa tällä viikolla! Vinyylinä Juicea, Kätilöitä ja The Crashia! Ennakoissa mm. Yötä, U-Streettiä, Tehareita ja Pääesiintyjä! [Julkaistu 8.7.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa: <https://www.levykauppax.fi/artikkelit/ensiferum>

LÄ36. Vinyyliä, sitä olla pitää: Dylan, Rattus, Belaboris ja Ville Leinonen kertovat miksi! Uutta Finntrollia, Metalican S&M2 ja Noidan käsikirjan salattu jatko-osa tulossa, huh huh! Record Store Daytakin herutellaan... [Julkaistu 15.7.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa: <https://www.levykauppax.fi/artikkelit/rsd-dropit>

LÄ37. Popeda feat. PJ Harvey - tai ainakin melkein. [Julkaistu 22.7.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa:

<https://www.levykauppax.fi/artikkelit/popeda>

LÄ38. Halajatko Corey Taylorin tahi Arttu Wiskarin nimmaria? Tai Marilyn Mansonin spesuversiota? Lue täältä miten "se" onnistuu! Vinyyliuusinnoissa Francinea, Nymanin Marzia ja Peitsamon Karia! [Julkaistu 30.7.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa:

<https://www.levykauppax.fi/artikkelit/wirttuaskari>

LÄ39. Olavi Uusivirtaa, Kasevaa, Agentsia, BEHMiä ja muita kovia kotimaisia! Eikä sovi unohtaa "Purplen Deeppiä"! [Julkaistu 6.8.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa:

<https://www.levykauppax.fi/artikkelit/lippoisuus>

LÄ40. Viikatetta! Hurriganesia! Mokomaa! Ja vaikka mitä muutakin huh-huh! [Julkaistu 13.8.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa:

<https://www.levykauppax.fi/artikkelit/viikatteen-uusi-levy-on-totta>

LÄ41. Record Store Day, Johannat Kurkela & Iivanainen, Kauko Röyhkä & S.A. Hynninen, Salomaan Hiski ja Miljoonan Pelle. [Julkaistu 20.8.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa:

<https://www.levykauppax.fi/artikkelit/kaukon-uutta-ja-rsd>

LÄ42. Record Store Dayn eka osio paukutetaan sisään lauantaina 29.8.! Täältä näet Äxien aukiolot ja muuta oleellista infoa RSD-hommia koskien! [Julkaistu 25.8.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa:

<https://www.levykauppax.fi/artikkelit/rsd2020-1>

LÄ43. Metallica S&M2 on täällä! Tarjolla myös Pulliaisen Esan kymppituumaista, Arttu Wiskaria ja Auringon Lapsia! Kolme Agentsia ennakoissa ja muista myös Record Store Day ai että! [Julkaistu 27.8.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa:

<https://www.levykauppax.fi/artikkelit/metallicism2>

LÄ44. Sir Elwood ja Ilta huutavat nimeäsi kera mahtavien kotimaisten vinyyliuusintojen! Alangon Ismoa, Kikkaa ja Movetronia ennakkotilattavana, tästä ei panokset kovene (vielä)! [Julkaistu 1.9.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa:

<https://www.levykauppax.fi/artikkelit/elwood>

LÄ45. Martikais-Jarkko levyttä ja livenä, Zen Cafea vinyylinä ja Marilyn Mansonia CD:nä! [Julkaistu 11.9.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa:

<https://www.levykauppax.fi/artikkelit/martikais-jarkko-levylta-ja-livena-zen-cafea-vinyylinä-ja-marilyn-mansonia-cd-na>

LÄ46. Finntroll, Brother Firetribe, BEHM, Annala, Dingo ja Jarkko Ahola - vain muutamia tämän viikon herkkuja mainitaksemme! [Julkaistu 17.9.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa:

<https://www.levykauppax.fi/artikkelit/finntribe>

LÄ47. RSD:n kakkoskierros, Svartin tarjousmälli, Ismoa tiskiin joka suunnalta ja Deftoneskin rohmuaa osansa huomiosta! [Julkaistu 24.9.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa:

<https://www.levykauppax.fi/artikkelit/rsd2>

LÄ48. Osta Viikate sekä Corey Taylor, ennakkotilaa Maustetytöt, Iron Maiden sekä Steve'n'Seagulls ja nauti niistä aiheutuvista hyvän olon tunteista! [Julkaistu 30.9.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa:

<https://www.levykauppax.fi/artikkelit/viikatteetkohilleen>

LÄ49. Tästäpä sitten uutta AC/DC:tä useampana eri versiona! Ja siihen kylkeen Hurriganesin liveä ja Gettomasan vinyyliä! [Julkaistu 8.10.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa:

<https://www.levykauppax.fi/artikkelit/acdcpowerup>

LÄ50. Tehosekoitinta, Topi Sorsakoskea ja tajunvievä AC/DC-kilpailu - olkoon lompukienne avoimuus yhtä mieletöntä! [Julkaistu 14.10.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa:

<https://www.levykauppax.fi/artikkelit/haber>

LÄ51. Mokoman livestriimin liput vain Äxästä, Pomon uutuus hyllyissä kuten myös Cisseä ja muita kotimaisia vinyyliuusia! [Julkaistu 22.10.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa:

<https://www.levykauppax.fi/artikkelit/mokomantit>

LÄ52. Postikuluttomuus halloween-viikonlopulle, Mokoman livestriimihommat ja Hurriganesin tuplavinyyli ai ettien että! [Julkaistu 30.10.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa:

<https://www.levykauppax.fi/artikkelit/nauranpostikuluille>

LÄ53. Kolme vinyyliä Agentsilta ja kirjat Hurriganesista sekä Lennonin Johnista - nyt puhutaan jo ns. kunnan mälleistä! [Julkaistu 5.11.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa:

<https://www.levykauppax.fi/artikkelit/johnganes>

LÄ54. Totta se on, uusi AC/DC on kaupoissa! Uusi Maustetytöt myös, ja Foo Fightersiä voit paukutella ennakkotilaten! [Julkaistu 12.11.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa:

<https://www.levykauppax.fi/artikkelit/maustedeeseen>

LÄ55. Alangon Ismo, Maidenin Iron ja Steven Lokit - näillä pärjät jo pitkälle ja lisää löytyvi tämän blogin sisuksista! [Julkaistu 20.11.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa:

<https://www.levykauppax.fi/artikkelit/btsbe>

LÄ56. Ota Stam1nan ennakkotilaukset hanksaan! Ja samaan hanksaan tuoret julkaisut kuten Arctic Monkeys, Popeda ja Peitsamo! [Julkaistu 3.12.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa:

<https://www.levykauppax.fi/artikkelit/stam1>

LÄ57. Joulusi kovin infopaketti on tässä! Lahjakortit, parhaimmat joululahjat, vinyyliherkut ym. parhaidet! [Julkaistu 7.12.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa:

<https://www.levykauppax.fi/artikkelit/joulunherkut>

LÄ58. Tarjolla tänään: Mokoman livestriimin liput, "lippovinyylejä", Pyhimystä ja Hornaa! [Julkaistu 10.12.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa:

<https://www.levykauppax.fi/artikkelit/mokomastriimi>

LÄ59. Mokoman livestriimiä sekä vinyylihommia, uutta Paul McCartneya, suomikuolometallin historiikkia ja joulukin se hönkii niskaan! [Julkaistu 17.12.2020. Noudettu 5.2.2021.] Saatavissa:

<https://www.levykauppax.fi/artikkelit/mokomastriimaa>

LÄHDEKIRJALLISUUS

Alatalo, Sari – Oikarinen, Eeva-Liisa – Ahola, Helena – Järvinen, Marc 2018: 3.2 SMEs' ethical branding with humor on Facebook. Teoksessa *Not All Claps and Cheers: Humor in Business and Society Relationships*, 32. Routledge, London.

Alho, Olli 1988. *Hulluuden puolustus ja muita kirjoituksia naurun historiasta*. WSOY, Helsinki.

Attardo, Salvatore 1994: *Linguistic Theories of Humor* (Vol. 1). Mouton de Gruyter, Berlin & New York.

— 2001: *Humorous Texts: A Semantic and Pragmatic Analysis*. Mouton de Gruyter, Berlin & New York.

Beard, Fred K. 2014: Advertisement. Teoksessa *Encyclopedia of Humor Studies*. Sivut 4–9. Toim. Salvatore Attardo. SAGE Publications, Thousand Oaks, California.

Berger, Arthur Asa 1993: *An Anatomy of Humor*. Transaction Publishers, New Brunswick & New Jersey.

— 2013: Forty five Ways to Make 'Em Laugh. *Israeli Journal of Humor Research*, June 2013, Issue 3. The Israeli Society for Humor Studies, Shoham.

Bergson, Henri 1994 [1900]: *Nauru. Tutkimus komiikan merkityksestä*. Suom. Sanna Isto & Marko Pasanen. Loki-kirjat, Helsinki.

Carroll, Lewis 1974 [1865]: *Liisan seikkailut ihmemaassa*. Suom. Kirsi Kunnas & Eeva-Liisa Manner. Gummerus, Helsinki.

Cavén, Tina 2019: Oletko tosikko vai uppoaako ironia? *Yle.fi*. [Verkojulkaisu. Viitattu 8.4.2023.] Saatavissa: <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2019/04/03/oletko-tosikko-vai-uppoaako-ironia>

de Saussure, Ferdinand 1916: Nature of the linguistic sign. *Course in general linguistics* 1: 65-70.

Enges, Pasi 2019: Nätti-Jussi - kertoja ja kertomusperinteen sankari. Teoksessa *Nätti-Jussi: elämä ja tarinat: Pohjolan tunnetuin jätkä Juho Vihtori Nätti aikaisten silmin*. Toim. Totto, K. R., Tiuraniemi, O., Maasilta, M., & Keränen, R. Lapin yliopisto, Rovaniemi.

Enqvist, Arttu 2023: *#läheisyydenkaipuu. Ylemmydentunnon ja ironian kielelliset keinot Juufin-Youtube-kanavan Temptation Island -videoissa*. Pro gradu -tutkielma, Turun yliopiston kieli- ja käännöstieteiden laitos.

Freud, Sigmund 1983 [1905]: *Vitsi ja sen yhteys piilotajuntaan*. Suom. Mirja Rutanen. Love Kirjat, Helsinki.

Givón, Talmy 1971: Historical syntax and synchronic morphology: An archaeologist's field trip. *Chicago Linguistic Society*. Vol. 7. No. 1.

Hakala, Mikko 2012: *Intertekstuaalisuus huumorin elementtinä Fingerpori-sarjakuvassa*. Pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopiston kieli- ja viestintätieteiden laitos.

Hassisen Kone 1981: Jeesus tulee. Musiikkikappale. Albumilla *Rumat sävelet*. Poko Records, Tampere.

Hietalahti, Jarno 2010: *Epämukavaa – sepä mukavaa. Yhteiskuntafilosofinen tutkielma komiikan, naurun ja väkivallan suhteesta*. Jyväskylän yliopiston yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, 2010.

— 2018: *Huumorin ja naurun filosofia*. Gaudeamus, Helsinki.

Hyypä, Aki 2020: *Nauran itseni tärvöille: huumorin muodostuminen Aku Ankka-lehdessä*. Pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopiston suomalais-ugrilainen ja pohjoismainen osasto.

Iron Maiden 1984: *2 Minutes To Midnight*. Musiikkikappale. Julkaisija: EMI, London.

ISK 2004 = Hakulinen, Auli – Vilkuna, Maria – Korhonen, Riitta – Koivisto, Vesa – Heinonen, Tarja-Riitta – Alho, Irja 2004: *Iso suomen kielioppi*. SKST 950. SKS, Helsinki.

Jarla, Pertti 2023: Fingerpori 23.4.2023. Keski-suomalainen. *KSML.fi*. [Verkkajulkaisu. Viitattu 26.4.2023.] Saatavissa: <https://www.ksml.fi/teemat/5881358>

Keith-Spiegel, Patricia 1972: Early Conceptions of Humor: Varieties and Issues. *The Psychology of Humor: Theoretical Perspectives and Empirical Issues*. Toim. J. H. Goldstein & P. E. McGhee. Academic Press, New York. S. 7–39.

Kielikello 2006: Lainausmerkit ”. *Kielikello.fi*. [Verkkajulkaisu. Viitattu 26.4.2023.] Saatavissa: <https://www.kielikello.fi/-/lainausmerkit->

Kinnunen, Aarne 1972: Huumori. Teoksessa *Estetiikan kenttä*, s. 195–216. WSOY, Helsinki.

— 1994: *Huumorin ja koomisen keskeneräinen kysymys*. WSOY, Helsinki.

Knuutila, Seppo 1992: *Kansanhuumorin mieli. Kaskut maailmankuvan aineksena*. SKS, Helsinki.

Korhonen, Riitta 2016: Laskiaispulla hillolla – maistuuko? *Kielikello* 1/2016. [Verkkajulkaisu. Viitattu 26.4.2023.] Saatavissa: <https://www.kielikello.fi/-/laskiaispulla-hillolla-maistuuko->

Kormilainen, Ville 2013: *Saiturin markkinointikirja*. Kauppakamari, Helsinki.

Koskinen, Kaisa 2014: Tunteella ja tuttavallisesti. Margot Wallströmin blogi osana Euroopan komission viestintää. Teoksessa *Kieli verkossa. Näkökulmia digitaaliseen vuorovaikutukseen*. Toim. Marja-Liisa Helasvuo, Marjut Johansson & Sanna-Kaisa Tanskanen. SKS, Helsinki.

KS = *Kielitoimiston sanakirja*. [Verkkajulkaisu.] Saatavissa: <https://www.kielitoimistonanakirja.fi/#/>

Kytömäki, Leena 1986: Kielen lipsahduksia: kielellisen leikittelyn anatomiaa. *SJ* 28, s. 47–73.

Laakso, Maria 2014a: Kielen etualaistuminen nonsense-tekstin piirteinä Kari Hotakaisen teoksissa Lastenkirja ja Satukirja. *AVAIN - Kirjallisuudentutkimuksen aikakauslehti*, (1), 23-36.

— 2014b: *Nonsensesta parodiaan, ironiasta kielipeleihin. Monitasoinen huumori ja kaksoisyleisön puhuttelu Kari Hotakaisen Lastenkirjassa, Ritvassa ja Satukirjassa*. Tampere University Press, Tampere.

Laitinen, Reetta 2021: Suuri Ranskassa – Ville Rannan haastattelu Sarjainfossa. Suomen Sarjakuvaseura. *Sarjakuvaseura.fi*. Haastattelu julkaistu alun perin Sarjainfo-lehdessä 4/2021. [Verkkajulkaisu. Viitattu 8.4.2023.] Saatavissa: <https://sarjakuvaseura.fi/fi/sarjainfo/sarjainfon-naeyteartikkelit/758-ville-ranta>

Laurila, Kaarle 1918: *Estetiikan peruskysymyksiä I–II*. WSOY, Porvoo.

Lipps, Theodor 2013 [1898]: *Komik und humor*. BoD – Books on Demand, Norderstedt.

Luodonpää-Manni, Milla – Ojutkangas, Krista (2020): Laadullinen aineistopohjainen kielentutkimus. Teoksessa *Kielentutkimuksen menetelmiä I–IV*. Toim. Luodonpää-Manni, M., Hamunen, M., Konstenius, R., Miestamo, M., Nikanne, U. & Sinnemäki, K. SKS, Helsinki.

Lyytikäinen, Erkki 2015: Sananmuunnokset – rajatilan taidetta. Huumorin skaalat – esitys, tyyli, tarkoitus, s. 157–165. Toim. Pekka Hakamies, Seppo Knuutila ja Elina Lampela. *Kalevalaseuran vuosikirja 94*. SKS, Helsinki.

Matilainen, Ville 2015: Kummeli: Tonnin seteli [2000]. *Yle.fi. Elävä arkisto*. [Verkkajulkaisu. Viitattu 15.10.2023.] Saatavissa:

<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2015/04/17/kummeli-tonnin-seteli>

Mattila, Anna 2021: *Koko kansan korttikahvia. Syntaktinen analyysi Kotiliedessä vuosina 1938, 1948 ja 1958 ilmestyneiden elintarvikemainosten sloganeista*. Pro gradu -tutkielma, Turun yliopiston kieli- ja käännöstieteiden laitos.

Merriam-Webster Dictionary. [Verkkajulkaisu.] Saatavissa: <https://www.merriam-webster.com/>

Moilanen, Anne 2004: Valtakunnan virallinen vittuilija, Jyrki Lehtola. *Ylioppilaslehti.fi*. [Verkkajulkaisu. Viitattu 29.4.2023.] Saatavissa: <https://ylioppilaslehti.fi/2004/05/lehtola/>

Morreall, John 1987: *The Philosophy of Laughter and Humor*. SUNY Series in Philosophy. State University of New York Press, New York.

— 2009: *Comic Relief, A Comprehensive Philosophy of Humor*. Wiley-Blackwell, Chichester.

Muukkonen, Susanna 2021: Menikö perille? – Monitulkintainen ironia. *Kielikello.fi*. 4/2021. [Verkkajulkaisu. Viitattu 13.5.2023.] Saatavissa:

<https://www.kielikello.fi/-/menik%C3%B6-perille-monitulkintainen-ironia>

Mäki, Antti (2018). *Kansanmurhasta tissikohuun. Viraalin sissimarkkinoinnin eettiset haasteet, Tapaus - Varusteleva Oy*. Pro gradu -tutkielma, Turun kauppakorkeakoulu, markkinoinnin ja kansainvälisen liiketoiminnan laitos.

Palmer, Jerry 1994: *Taking Humor Seriously*. Routledge, London.

Paunonen, Heikki 1971: *Sosiolingvistinen metodi ja sen sovellus*. *Vir*. 75 (4). Sivut 401–412.

Penttilä, Aarni 1961: Sanaleikeistä. *Kalevalaseuran vuosikirja 41*. SKS, s. 91–98.

— 1966: Lisää sanaleikeistä. *Kalevalaseuran vuosikirja 46*. SKS, s. 207–213.

Penttilä, Esa 2006: *It takes an age to do a Chomsky: Idiomaticity and verb phrase constructions in English*. Joensuun yliopisto, englannin kielen laitos.

Propp, Vladimir 1968: *Morphology of the Folktale*. University of Texas Press, Austin.

Rahtu, Toini 2006: *Sekä että : ironia koherenssina ja inkoherenssina*. SKS, Helsinki.

Raskin, Victor 1979: Semantic mechanisms of humor. *Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society*. Vol. 5. p. 325–335.

— 1984: *Semantic mechanisms of humor*. D. Reidel Publishing Company. Dordrecht, Boston & Lancaster.

Ritchie, Graeme 2004: *The Linguistic Analysis of Jokes*. Routledge, London.

Ritvanen, Ranja 2009: *Kielellä leikittely sarjakuvassa Viivi ja Wagner*. Pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopiston kielten laitos.

Ross, Alison 1999: *The language of humour*. Routledge, London.

SJ = *Sananjalka*. Suomen Kielen Seuran vuosikirja. Suomen Kielen Seura, Turku.

Santavirta, Elina 2019: ”*Painakaa like, jos tykkäsitte videosta*”. *Vuorovaikutus ja huumori suomalaisten videoblogien diskurssissa*. Pro gradu -tutkielma, Turun yliopiston kieli- ja käännöstieteiden laitos.

Saukkonen, Pauli 1984: *Mistä tyyli syntyy*. WSOY, Helsinki.

Seppälä, Piia 2005: *Kaviaaria ei jätetä! Kielellisen leikittelyn keinot Alivaltiosihteerin loppuheitossa*. Pro gradu -tutkielma, Turun yliopiston kieli- ja käännöstieteiden laitos.

SKS = Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

SKST = Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia.

SSA = *Suomen sanojen alkuperä. Etymologinen sanakirja 1–3*. SKST 556 – KKTKJ 62. SKS–KKTK, Helsinki 1992–2000.

Strozyk, Matias 2018: Lakonisista bubismeista karnevaaliselostamiseen – suomalaiset selostajalegendat ovat itsekkin julkkiksia. *Yle.fi*. [Verkojulkaisu. Viitattu 12.5.2023.] Saatavissa: <https://yle.fi/a/3-10002116>

Toivari, Miia 2018: *Alatyylinen huumori markkinoinnissa – opiskelijoiden käännösratkaisuja ja kulttuurisia näkökulmia*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopiston kieli- ja käännöstieteiden laitos.

TT = *Tieteen Termipankki*. [Verkojulkaisu.] Saatavissa: <https://tieteen-termipankki.fi/wiki/Termipankki:Etusivu>

US = *Urbaani Sanakirja*. [Verkojulkaisu.] Saatavissa: <https://urbanisanakirja.com/>

Valkama, Leevi 1956: *Tutkimus Johannes Linnankosken "Pakolaisten" tyylistä*. Turun yliopiston julkaisuja 65.

Vilenius, Maijastiina 2010: *Minä sulle homonyymit näytän. Kielellinen leikittely Pertti Jarlan Fingerpori-sarjakuvassa*. Pro gradu -tutkielma, Turun yliopiston kieli- ja käännöstieteiden laitos.

Vir. = *Virittäjä*. Kotikielen Seuran aikakauslehti. Kotikielen Seura, Helsinki.

Virtanen, Veikko 2001: *Monta reikärautaa tullessa. Kielellinen leikittely Jerry Cottonin juonitiivistelmissä*. Pro gradu -tutkielma, Turun yliopiston kieli- ja käännöstieteiden laitos.

Vuoden Huiput 2008 = Grafian Vuoden Huiput -palkinnon voittajat 2008. [Verkojulkaisu. Viitattu 16.2.2021.] Saatavissa: <https://www.vuodenhuiput.fi/fi-FI/arkisto/50115/>

Vuori, Mikko 2014: *Elä Män Tapa! Kielellinen leikkely Jii Roikosen Jasso-sarjakuvassa*. Pro gradu -tutkielma, Turun yliopiston kieli- ja käännöstieteiden laitos.

Zareff, Janne 2012: Huumorintutkimuksen tila veti ilmeet vakaviksi. *Yle.fi*. [Verkojulkaisu. Viitattu 9.4.2023.] Saatavissa: <https://yle.fi/a/3-6214274>